

VRATA JADRANA KROZ STOLJEĆA • ARHEOLOGIJA JUŽNOG JADRANA

ZNANSTVENI SKUP HRVATSKOG ARHEOLOŠKOG DRUŠTVA

KORČULA • 07. – 11. listopada 2024.

program
sažeci

NAKLADNIK

Hrvatsko arheološko društvo

ZA NAKLADNIKA

Jacqueline Balen

ORGANIZATORI SKUPA

Hrvatsko arheološko društvo

Gradski muzej Korčula

SUORGANIZATORI SKUPA

Grad Korčula

Općina Lumbarda

Općina Blato

Centar za kulturu Korčula

Centar za kulturu Vela Luka

Arheološki muzej u Splitu

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Jacqueline Balen

Igor Borzić

Marta Kalebota

Domagoj Perkić

Hrvoje Potrebica

Dinko Radić

OBLIKOVANJE I PRIPREMA ZA TISAK

Srećko Škrinjarić

TISAK

Tiskara Zelina d.d.

NAKLADA

150 primjeraka

ISBN: 978-953-6335-28-2

VRATA JADRANA KROZ STOLJEĆA • ARHEOLOGIJA JUŽNOG JADRANA

ZNANSTVENI SKUP HRVATSKOG ARHEOLOŠKOG DRUŠTVA

KORČULA • 07. – 11. listopada 2024.

program
sažeci

Program	07
Sažeci predavanja	17
Sažeci postera	39
Popis autora	46
Bilješke	52

• **Ponedjeljak, 7. listopada**

17.00

Sjednica Središnjeg odbora Hrvatskog arheološkog društva

• **Utorak, 8. listopada**

Centar za kulturu Korčula

8.00 – 9.00

Registracija sudionika

9.00

Svečano otvorenje skupa

9.20 – 9.40

Nikola Vukosavljević, Sonja Kačar, Tamara Dogandžić, Dinko Radić, Siniša Radović
Jakasova špilja – novo nalazište prapovijesnih lovaca skupljača na Korčuli

9.40 – 10.00

Mate Parica

Rt Soline na Korčuli, arheološka istraživanja 2023. – 2024. godine

10.00 – 10.20

Marta Kalebota, Igor Borzić, Dinko Radić

Lokalitet Stine - novootkriveno gradinsko naselje na istočnom dijelu otoka Korčule

10.20 – 10.40

Hrvoje Potrebiga, Miroslav Vuković

Prapovijesne kamene gomile u Lombardi

10.40 – 11.00

Igor Borzić, Dinko Radić

Arheološka istraživanja na naseobinskom dijelu gradine Kopila

11.00 – 11.20

Stanka

11.20 – 11.40

Jelena Jovanović, Marta Kalebota
Helenističke keramičke posude iz Lumbarde

11.40 – 12.00

Ivan Mašković, Igor Borzić, Dinko Radić
„MAAA“ iz Potirne

12.00 – 12.20

Maja Grgurić Srzentić
Osteološki ostatci faune s gradinskih naselja Korčule – preliminarna analiza

12.20 – 12.40

Igor Borzić, Dinko Radić, Martina Čelhar, Josipa Baraka Perica, Karla Gusar
Gradina Svetog Ivana kod Vele Luke na otoku Korčuli

12.40 – 13.00

Irena Radić Rossi, Bridget Buxton
Dva nova nalaza olovnih prečki iz podmorja otoka Korčule

13.00 – 13.20

Tomislav Zojčeski, Eva Buća
Crta o razvoju objekta sjeverno od katedrale sv. Marka u gradu Korčuli

13.20 – 13.40

Rasprava

13.40 – 15.30

Pauza za ručak**Nastavak Znanstvenog skupa**

Centar za kulturu Korčula

15.30 – 15.50

Domagoj Perkić, Marko Dizdar, Hrvoje Potrebica
Rezultati istraživanja naselja Grad i groblja Zmijno u Nakovani 2020. – 2023. godine

15.50 – 16.10

Marko Dizdar, Domagoj Perkić, Hrvoje Potrebica
Rezultati istraživanja groblja Gomile u Zakatorcu 2020. – 2024. godine

16.10 – 16.30

Željka Bedić, Marin Vodanović, Domagoj Perkić, Marko Dizdar, Hrvoje Potrebica
Bioarheološka analiza prapovijesnih ljudskih koštanih ostataka s Pelješca

16.30 – 16.50

Vedran Katavić, Tomislav Jerončić
Rezultati arheoloških istraživanja provedenih na Pelješcu 2018. i 2020. godine

16.50 – 17.10

Stanka

17.10 – 17.30

Francesco Meo
Bridging the Adriatic coasts: first steps for a wider comprehension of connectivity and mobility in the first millennium BC

17.30 – 17.50

Damir Kliškić
Zaštitna arheološka istraživanja tumula na lokalitetu Bačina-Grebine (općina Ploče) 2014. i 2016. godine

17.50 – 18.10

Ivan Alduk
Istraživanje Bošnjakove gradine na Lovreću kod Imotskog

18.10 – 18.30

Miroslav Katić
Podudarnosti u fortifikacijskoj arhitekturi između Gradine u Ošanićima i Tora na otoku Hvaru

18.30 – 18.50

Mirko Rašić
Unutrašnja zona zaštite, kontrola, logistika? Domicijanska rekonstrukcija utvrde u Dalmaciji i njezina uloga u pacificiranoj provinciji

18.50 – 19.10

Jana Kopáčková
Kameni spomenici. Dokaz rimske proizvodnje vina na istočnom Jadranu?

19.10 – 19.30

Rasprava

20.00

HGD Sveta Cecilija: Moreška - bojni ples s mačevima

• Srijeda, 9. listopada

Centar za kulturu Korčula

8.00 – 9.00

Registracija sudionika

9.00 – 9.20

Dušan Borić, Marcel Burić, Emanuela Cristiani

Babina Špilja: Novo prapovijesno nalazište na otoku Hvaru istraživano u okviru projekta PHAR (Prehistory of Hvar and the Adriatic Region)

9.20 – 9.40

Ivan Drnić, Kristina Brkić Drnić, Ana Đukić

Špilja Rača na otoku Lastovu – nastavak istraživanja

9.40 – 10.00

Filip Budić, Ivo Čevid, Mila Erceg, Petra Grizelj, Vinko Udiljak

Prilog arheološkoj topografiji otoka Visa

10.00 – 10.20

Jurica Bezak

Podvodna arheološka nalazišta u arhipelagu otoka Palagruže

10.20 – 10.40

Vesna Zmaić

Bizantski arheološki materijal iz podmorja Pelješkog kanala

10.40 – 11.00

Igor Mihajlović

Nove spoznaje o novovjekovnom brodolomu kod otočića Stambedar u akvatoriju Paklinskih otoka

11.00 – 11.20

Stanka

11.20 – 11.40

Mate Parica

Potopljena neolitička nalazišta u podmorju hrvatskog dijela Jadrana HRZZ IP-2022-10-3893

11.40 – 12.00

Martina Blečić Kavur, Boris Kavur, Nives Doneus, Martin Fera

Osor u matrici proteklog vremena

12.00 – 12.20

Martina Blečić Kavur, Boris Kavur, Mario Novak, Wayne G. Powell

Od mora do mora

12.20 – 12.40

Marta Rakvin, Porin Šćukanec Reznicek

Predstavljanje Erasmus+ projekata Next Routes – Usavršavanje osoblja putem digitalnih, kreativnih i inovativnih strategija za poboljšanje kulturnih ruta EU te projekta Routes4Routes – Razmjena dobrih praksi između kulturnih ruta Vijeća Europe

12.40 – 13.00

Ina Miloglav, Miroslav Vuković

Predstavljanje projekta Kulinarske prakse, gospodarstvo i strategije korištenja zemljišta tijekom bakrenog doba u istočnoj Slavoniji

13.00 – 13.20

Antonio Lovrinčević, Tomislav Hršak, Valentina Vujeva Hranić, Dragana Rajković,

Domagoj Dujmić, Ivan Škorić

Retkovci – Groblje – zaštitno arheološko istraživanje višeslojnog lokaliteta

13.20 – 13.40

Siniša Krznar, Željko Krnčević

Luguše i Eraci – dva ranosrednjovjekovna groblja na rubu Danilskog polja

13.40 – 14.00

Rasprava

14.00 – 16.00

Pauza za ručak**Nastavak Znanstvenog skupa**

Centar za kulturu Korčula

16.00 – 17.00

Maja Miše, Michael Charlton

Sinergija znanosti o materijalima i arheologije: istraživanja keramike s dalmatinskih otoka

17.00 – 18.00

Predstavljanje postera

Dinko Tresić Pavičić

Preliminarni rezultati arheološkog iskopavanja ispred dominikanskog samostana u Bolu na Braču

Kristina Jelinčić Vučković, Ivana Ožanić Roguljić, Kristina Turkalj

Vidljivost rustičnih vila na otoku Korčuli u BAZI antičkih lokaliteta Republike Hrvatske

Kristina Brkić Drnić

Arheološka baština otoka Lastova tijekom razdoblja antike

Boris Čargo

Lončarska peč u uvali Stonca na Visu

Aleksandra Mahić Sinovčić, Ida Koncani Uhač, Dunja Martić Štefan

Novi nalazi s lokaliteta rimske maritimne vile u Valbandonu

Tatjana Bradara
Pogrebne i zavjetne krune te cvjetni stručci pronađeni arheološkim istraživanjem crkve sv. Teodora u Puli
 Teodora u Puli
 Monika Petrović
Konzerviranje i restauriranje grobnih nalaza iz samostana Sv. Teodore u Puli

Mirna Šandrić, Ana Stojanović
Očuvanje prošlosti – sinergija konzervatora-restauratora i arheologa

Ana Solter
Digitalni muzej za odrasle - Projekt DIMUSA

Krešimir Filipec, Jana Škrgulja, Petra Nikšić
Istraživački projekt Hrvatske zaklade za znanost „Terra nullius – na granici i iza granice od 8. do 12. stoljeća”

18.00 – 19.00
Godišnja skupština Društva

20.00
Izložba
Sutivan – Život na groblju
Gradski muzej Korčula

Prigodni domjenak

• **Četvrtak, 10. listopada**
 Dvorana Levant, Lumbarda

8.00 – 9.00
Registracija sudionika

9.00 – 9.20
 Jacqueline Balen
Popularizacija željeznodobne hrane u Požeškoj kotini

9.20 – 9.40
 Ivana Ožanić Roguljić, Vinko Tarbušković, Lino Ursić, Matea Dorčić
Grčka hrana u Starogradskom polju

9.40 – 10.00
 Ivana Ožanić Roguljić; Toni Glučina
Narona – u potrazi za rimskim okusima

10.00 – 10.20
 Angelina Raičković Savić
Rimska kuhinja i keramika kroz eksperimente: istraživanje Viminacijuma

10.20 – 10.40
 Polona Janežič
Evolving through work, science and curiosity: Experimental and experiential archaeology, history and ethnography as basis for development of the brand Flavours revived

10.40 – 11.00
Stanka

11.00 – 11.20
 Miona Miliša, Ana Stojanović
Problematika korištenja samoljepljivih traka u konzervaciji-restauraciji keramike

11.20 – 11.40
 Branko Matulić, Krešimir Bosnić
Lumbarajska cisterna – strategije zaštite i modeli prezentacije arheološkog lokaliteta

11.40 – 12.00
 Maja Šunjić
Rodoljubni šverc ili kako je psefizma otišla s Korčule

12.00 – 12.20
Rasprava

12.20
Izlet
obilazak Helenističke cisterne na Koludrtu
 uz vodstvo dr. sc. Hrvoja Potrebiće, voditelja istraživanja

Nastavak Znanstvenog skupa
 Dvorana Levant, Lumbarda

17.00
Dodjela nagrada
Hrvatskog arheološkog društva za 2022. godinu
 Prigodni domjenak

• **Petak, 11. listopada**

8.00
Izlet
 Korčula – Vela Luka – Blato

sažeci

PREDAVANJA

Nikola Vukosavljević, Sonja Kačar, Tamara Dogandžić, Dinko Radić, Siniša Radović
Jakasova špilja – novo nalazište prapovijesnih lovaca skupljača na Korčuli

Jakasova špilja (42.92034808743521, 17.127774434641463) nalazi se na jugoistočnom dijelu otoka (blizu zaseoka Postrana), iznad uvale Rasohatice. Špilja je istraživana u više navrata od strane različitih istraživača, tijekom 1910-ih, 1950-ih, 1980-ih i početkom 21. stoljeća (Čečuk 1980; Radić 2012). Iskopavanje s početka 21. stoljeća otkrilo je kulturni sloj debljine cca. jedan metar, koji ukazuje da je špilja korištena od početka srednjeg neolitika (oko 5500. pr. Kr.) do srednjeg brončanog doba (oko 1500. pr. Kr.) (Radić 2012). Budući da u ranijim istraživanjima nije dosegnuta matična stijena, 2023. smo odlučili produbiti probnu sondu iz 2003. godine. Jedini intaktni arheološki sloj (SJ 201) iz iskopavanja 2023. sadržavao je ostatke morske malakofaune (Patela, Monodonta), malobrojne životinjske kosti i jedan kameni artefakt. Geografska lokacija nalazišta, smještenog na oko 125 metara nadmorske visine i udaljenog 1 kilometar zračnom linijom od mora, sugerira da su školjkaši (Patella, Monodonta) namjerno doneseni od strane ljudi u špilju i da predstavljaju ostatke lovačko-skupljačkih obroka. Među malobrojnim ostacima sisavaca lisica je jedina vrsta koju je bilo moguće taksomonski prepoznati. Jesu li njeni ostaci akumulirani djelovanjem čovjeka za sada ne možemo odgovoriti.

Stratigrafski položaj sloja SJ 201, nedostatak keramike i udomaćenih životinjskih vrsta (ovca/koza) u sloju, prisutnost morskih prehrambenih izvora kao i sirovina od koje je izrađen jedini kameni artefakt sugeriraju da SJ 201 vjerojatno predstavlja kratkotrajnu epozodu boravka lovaca skupljača koja u ranijim istraživanjima nije bila primijećena. Radiokarbonskim datiranjem pokušat ćemo razriješiti dilemu radi li se o kasnogornjopaleolitičkoj ili mezolitičkoj starosti sloja.

Mate Parica

Rt Soline na Korčuli, arheološka istraživanja 2023. - 2024.

U posljednje dvije kampanje, podmorska arheološka istraživanja potopljenog neolitičkog lokaliteta bila su usmjerena na dio koji je najbliži obali otoka Korčule, s ciljem utvrđivanja odnosa lokaliteta prema obližnjoj obali, te postojanja moguće komunikacija s Korčulom. U istraživanjima 2023. istražen je prostor između lokaliteta i obale, te je pronađena komunikacija od uredno složenih kamenih ploča. U kampanji 2024. istraživanja su usmjerena na ulazni dio lokaliteta, te su pronađeni ostatci obalnog zida koji najvjerojatnije čini dio ulaza u naselje.

Marta Kalebota, Igor Borzić, Dinko Radić

Lokalitet Stine - novootkriveno gradinsko naselje na istočnom dijelu otoka Korčule

Arheološka topografija Korčule u posljednje je vrijeme obogaćena otkrićem još jednog gradinskog naselja, ovog puta na gotovo krajnjem istočnom dijelu otoka. Riječ je o lokalitetu Stine smještenom u današnjem Žrnovu, na jezičastoj padini brda koje sa svojim nekoliko desetaka metara visokim strmim stijenama, lokalno nazivanim Koki, dominira nad Žrnovskim poljem. Danas se u pejzažu lokaliteta ističu terase omeđene suhozidnim ogradama, reliktom očito višekratnog kultiviranja prostora. Rekognosciranja terena poduzeta u nekoliko navrata tijekom posljednjih nekoliko godina pružila su uvid u dosta gustu koncentraciju posebice keramičkih, ali i inih pokretnih nalaza okvirno datiranih u posljednja stoljeća prije Krista, što je bio dovoljan povod provedbi probnih arheoloških istraživanja. U ovom predavanju predstaviti će se preliminarni rezultati onih provedenih tijekom protekle tri kampanje (2022. – 2024. godine) u kojima su istražene četiri arheološke sonde. Posebno su interesantni rezultati iz Sonde 1 u kojoj su utvrđeni intaktni ostatci masivnog, suhozidno građenog zida stratigrafski i pomoću pokretnog materijala datiranog u mlađe željezno doba. Upravo u to vrijeme, zaključno s 1. st. pr. Kr. se datira i većina iznimno brojne pokretne arheološke građe, prije svega gruba željeznodobna i importirana helenističko/rimska keramika stolnog, kuhinjskog i skladišno-transportnog karaktera, koja zajedno s nalazima željezne zgure, kućnog lijepa, prijenosnih ognjišta, kamenih žrnjeva, keramičkih pršljena za vreteno, udica, igala, novca i osteološkog materijala svjedoči o svakodnevnicu i vrlo dinamičkom životu te kontaktima ovdje naseljene zajednice.

Hrvoje Potrebeca, Miroslav Vuković

Prapovijesne kamene gomile u Lumbardi

Inicijalna istraživanja kamenih gomila u okolici Lumbarde započela su još prije desetak godina naporima Centra za prapovijesna istraživanja. Tom prilikom dokumentirane su i počišćene kamene gomile u blizini Mindela i oko polja Gornje Blato. Primjenom metoda daljinskih istraživanja poput analize zračnih fotografija i terenskog pregleda evidentirane su prethodno nepoznate gomile, te smo započeli s analizom i proučavanjem njihove distribucije u okolici Lumbarde. Od inicijalnih 6 evidentiranih gomila broj potvrđenih gomila se popeo na 16 (18 ako uključujemo gomile koje su vidljive na starim snimkama, a danas ih više nema). Ovih 16 gomila podijeljene su na četiri različite skupine. Naime njihova prostorna distribucija sugerira da su gomile direktno povezane s tri veće obradive površine, polja Donje Blato, Gornje Blato i Mindel. Osim ove tri skupine kod kojih su gomile raspoređene po rubovima obradivih površina posebno je izdvojena još jedna skupina strateški pozicioniranih gomila. One se nalaze u blizini spomenutih polja, međutim pozicionirane su na strateški važne položaje s kojih dominira pogled nad svim poljima i komunikacijskim rutama, uključujući i morske puteve uz obalu. Tijekom terenskih pregleda na dvije gomile su pronađeni vidljivi ostaci grobnih cisti. Uzimajući u obzir izgled, konstrukciju i veličinu evidencijalnih smo i druge gomile u okolici Lumbarde, te ih klasificirali kao prapovijesne, premda nemaju vidljive elemente grobne arhitekture na površini. Za arheološka istraživanja odabrana je gomila na Krmači baš iz razloga što pripada u skupinu gomila koje su strateški pozicionirane i svojim položajem se razlikuju od onih uz polje na kojima su jasno evidentirane grobne ciste. Drugi faktor pri odabiru gomile za istraživanje je bilo stanje očuvanosti, a važan element je bila i njezina veličina. S obzirom da su neke od gomila i preko 20m u

promjeru, odabrana je ona na Krmači kao jedna od manjih kako bi je mogli istražiti u relativno razumnom vremenskom roku. Ovaj rad će predstaviti rezultate naših prostornih analiza veza-nih uz kamene gomile i preliminarne rezultate s arheoloških istraživanja provedenih na Krmači.

Igor Borzić, Dinko Radić

Arheološka istraživanja na nasebinskom dijelu gradine Kopila

Nakon desetljeća (2012.-2022.) pretežite usmjerenosti na iznimno plodno iskopavanje, analiziranje te prezentiranje nekropole gradinskog naselja Kopila kod Blata na otoku Korčuli posljednje dvije istraživačke sezone u fokus interesa postavile su definiranje, odnosno provjeravanje stanja arheološkog zapisa na nasebinskom dijelu lokaliteta. S obzirom da je riječ o prostoru koji je prilikom agrarne kultivacije pejzaža sredinom i krajem 19. stoljeća pretrpio znatno preoblikovanje i poprimio terasastu formu, strategija probnih istraživanja svela se na otvaranje triju manjih sonda na različitim položajima akropolskog i podgradinskog dijela naselja. Osim potvrde očekivane destrukcije gornjih „vinogradarskih“ slojeva ova su istraživanja otkrila da se s pravom mogu očekivati i mjestimice intaktna uslojenja iz kasnih prapovijesnih razdoblja. Ovom prilikom se donose preliminarni rezultati navedenih istraživanja koja su otkrićem segmenta južnog bedema upotpunili detalje o topografiji lokaliteta, zatim karakterom i tipologijom pokretnih nalaza omogućili detaljnije pronicanje u njegovu svakodnevnicu te pomicanje njegova početka još u srednje brončano doba.

Jelena Jovanović, Marta Kalebota

Helenističke keramičke posude iz Lumbarde

U stalnom postavu Arheološke zbirke Gradskog muzeja Korčula izloženo je 13 keramičkih helenističkih posuda (3 enofoje, 3 pelike, 2 skifa, 2 poklopca, 1 boca, 1 lekit i 1 stamnoidna piksida) za koje je, prema muzejskoj bazi podataka, mjesto nalaza Lumbarda. Posude do sada nisu bile objavljene, te su lišene ikakvih dodatnih podataka o načinu i kontekstu njihova pronalaska, no obzirom na cjelovito stanje očuvanosti, za pretpostaviti je kako je riječ o grobnim nalazima. Većina posuda pronađena je na predjelu Sutivan smještenom u neposrednoj blizini i podnožju brda Koludrt, na kojem su, prema muzejskim arhivskim podacima, kratkim rekognosciranjem i sodiranjem G. Novaka, te usmeno predaji lokalnog stanovništva, višekratno posvjedočeni slučajni nalazi grobova tijekom 19. i 20. st.

Rad se temelji na tipološko-stilskoj analizi keramičkih posuda koje se većinom atribuiraju *Gnathia* keramici s početka 3. st. pr. Kr., pretpostavljene južnoitalske provenijencije, povezane s radioničkim središtima u Dauniji (Canosa) i Tarasu. Uz pojedinačne primjerke posuda za pomažanje i ritual te za osobnu, svakodnevnu uporabu, prema funkcionalnim skupinama, posude ponajviše pripadaju finom stolnom posuđu za serviranje i konzumaciju pića - standardnom repertoaru i kombinaciji keramičkih posuda koje su dominantno polagane u grobovima pretpostavljene matice antičke Ise (Vis), kao središnji element isejskog pogrebnog rituala. Obzirom na recentna arheološka istraživanja monumentalne cisterne na Koludrtu, tijekom kojih su arheološki potvrđeni novi ulomak znamenite Lumbardske psefizme te *Gnathia* pelika daunijske produkcije s početka 3. st. pr. Kr., moguće da su ovdje obrađene keramičke posude pronađene u grobovima isejskih kolonista. Međutim, također su dokumentirane i u grobovima domorodačkih zajednica na Kopili (o. Korčula), Nakovani i Zakotorcu (Pelješac); općenito tije-

kom helenističkog razdoblja u grobovima grčkih stanovnika te indigenih zajednica južne Italije, zapadne i istočne obale Jadrana. Utoliko, usporedbom njihovih sličnosti, razlika te lokalnih specifičnosti, uočava se globalizacija pogrebnih tradicija i prakse stanovnika grčkih apoikija i protopovijesnih domorodačkih zajednica srednje i južne Dalmacije u promatranom razdoblju.

Ivan Mašković, Igor Borzić, Dinko Radić

„MAAA“ iz Potirne

Potirna je iznimna arheološka zona na zapadnom kraju otoka Korčule, najpoznatija po ostacima brončanodobne nekropole s brojnim tumulima te možda i najkompleksnijeg te najbogatijeg rimskog imanja na otoku, onog na lokalitetu Mirje. Nažalost, u arheološkom smislu ona je još uvijek slabo istražena, a ova prilika će se iskoristiti za prezentiranje i spoj onih najranijih i najrecentnijih arheoloških djelatnosti na njezinom teritoriju. Naime, u objavi iz 1887. g. Vid Vuletić Vukasović i Frane Radić u Vjesniku Arheološkog muzeja u Zagrebu donose informacije o negdašnjem nalasku 8 keramičkih posuda u „Graču“ u Potirni. Crteži doneseni u radu sugeriraju njihovo helenističko određenje, kontekst nalaza je nepoznat, no pretpostavka je da je riječ o grobnim nalazima. Aktualiziranje ovih posuda u struci potaknuto je sretnim nalazom mjesta čuvanja jedne od spomenutih osam posuda i to zdjelice s grčkim grafitom „MAAA“, danas deponirane u privatnom vlasništvu blatske obitelji Franulović u Zadru. Smještanje ovih posuda u kontekst novih spoznaja o mlađem željeznom dobu na otoku Korčuli upotpunit će se i preliminarnim izvještajem o arheološkim istraživanjima na gradini Gradac, uz koju je kontekstualno logično vezati nalaz ovih posuda. Ona su provedena u sklopu studentskog projekta Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru “Gradinski lokaliteti zapadnog dijela otoka Korčule”, s ciljem unaprijeđena znanja o životu prapovijesnih zajednica otoka Korčule u okviru širih regionalnih okvira te srednje i južno dalmatinskog kulturnog kruga.

Maja Grgurić Srzentić

Osteološki ostaci faune s gradinskih naselja Korčule – preliminarna analiza

Rad donosi preliminarne rezultate analize osteoloških ostataka faune s tri gradinska lokaliteta na otoku Korčuli – Svetog Ivana kod Vele Luke, Gradca u Potirni i Kopile na Blatskom polju. Sve tri gradine smještene su na zapadnom dijelu otoka, a srednjebrončanodobni horizont prisutan na svakoj od njih omogućio je paralelnu usporedbu rezultata. Iako za sada skromni nalazi ne mogu dati detaljnije podatke o ekonomiji naselja, čini se da je ona djelomično počivala na uzgoju ovce/koze, goveda i svinja. Uzmemo li u obzir da svako od naselja zahtijeva pašnjake odvojene od poljoprivrednih površina, na takom malom prostoru ispaša i osiguranje hrane za stoku zahtijevalo je dobru organizaciju. Buduća istraživanja trebala bi dati više podataka o eventualnom ekonomskom središtu koje opskrbljuje obližnja naselja ili mogućim sezonskim premještanjima stoke radi ispaše na ovom dijelu otoka.

Igor Borzić, Dinko Radić, Martina Čelhar, Josipa Baraka Perica, Karla Gusar

Gradina Svetog Ivana kod Vele Luke na otoku Korčuli

Provedbom dvogodišnjeg institucionalnog istraživačkog projekta „Gradina i luka Svetog Ivana – izolirana točka otočnih dodira“ (Sveučilište u Zadru, 2022.-2023.) izvršena su manja, ali rezultatima vrlo interesantna arheološka istraživanja u okolici kasnosrednjovjekovne crkvice Svetog Ivana na istoimenoj gradini kod Vele Luke na otoku Korčuli. Lokalitet je već i ranije prepoznat kao vrlo zanimljiv položaj u kontekstu nadzora i korištenja maritimnog prostora zaljeva Vele Luke, a ova istraživanja su konkretizirala podatke o njegovoj srednjebrončanodobnoj, kasnoantičkoj, srednje i novovjekovnoj višeslojnosti. U ovom predavanju će se lokalitet na temelju rezultata istraživanja postaviti u kontekst istovremenih naseobinskih principa, a time i kulturoloških strujanja na ovom dijelu istočnog Jadrana.

Irena Radić Rossi, Bridget Buxton

Dva nova nalaza olovnih prečki iz podmorja otoka Korčule

Krajem lipnja 2024. godine nedaleko otočića Bisača uz otok Korčulu, na osnovi dojave lokalnih ronilaca, identificiran je nalaz dvaju velikih olovnih prečki antičkih olovno-drvenih sidara. U neposrednoj blizini prečki ležao je i predmet nejasne namjene, tijekom istraživanja identificiran kao postolje za podmorsku minu broj 141 iz Prvog svjetskog rata, koje je proizvela talijanska tvrtka Fiat – San Giorgio iz Torina.

Uklanjanje sedimenta s nalaza potrajalo je dva radna dana, nakon čega su obje prečke pripremljene za vađenje, podignute na površinu i dovučene do uvale Tatinje u Lombardi. Vađenje prečki nastavilo se pomoću auto-dizalice kojom su prečke transportiranje u središte naselja. Sukladno dogovoru s Konzervatorskim odjelom u Dubrovniku, jedna prečka ostat će izložena u Lombardi dok će se druga prevesti u Gradski muzej u Korčuli.

Identični natpisi na obje prečke, pisani grčkim i latinskim alfabetom, upućuju na pripadnost prečki istome brodu, s kojeg su, vjerojatno, u trenutku nevremena, zajedno bačena dva sidra. Osnovne karakteristike oba nalaza upućuju na moguće datiranje u 1. st. pr. Kr., a interpretacija uočenih natpisa dodatno će doprinijeti vremenskoj determinaciji nalaza.

Tomislav Zojčeski, Eva Buća

Crtica o razvoju objekta sjeverno od katedrale sv. Marka u gradu Korčuli

Predstavljaju se rezultati arheološkog istraživanja provedenog na položaju stambenog objekta u Gradu Korčuli smještenog pored katedrale sv. Marka, koje je provela tvrtka Ruina d.o.o. tijekom 2022. godine. Ova su istraživanja trebala provjeriti ranije podatke prema kojima je riječ o objektu koji je još tijekom povijesnih perioda napušten, što su sugerirale povijesne karte koje već u 16. st. prikazuju prostor objekta kao ruševinu odnosno vrt. Arheološkim istraživanjima te obradom nalaza prikupljenih u slojevima, posebice ulomaka keramičkih posuda te brončanog novca, nadopunjeni su ranije poznati, ali i otkriveni neki do sada nepoznati podatci. Ispod sjevernog i istočnog zida objekta pronađeni su ostaci starijeg suhozidnog objekta drugačije orijentacije koji je evidentno nastao prije urbanizacije srednjovjekovne Korčule u 13. stoljeću od strane Marsilija Zorzija.

Domagoj Perkić, Marko Dizdar, Hrvoje Potrebica

Rezultati istraživanja naselja Grad i groblja Zmijno u Nakovani 2020. – 2023. godine

Južni dio hrvatskog dijela istočnojadranske obale jedno je od slabije istraženih područja u Hrvatskoj za razdoblje 1. tisućljeća prije Krista. Početak je obilježen krajem kasnog brončanog, dok je završetak određen Oktavijanovim osvajanjem u Iliriku 35.-33. god. pr. Kr. U suradnji više ustanova 2020. godine započela su istraživanja na već poznatom nalazištu Grad kod Nakovane, s ciljem proučavanja kompleksnog kulturnog krajolika kojeg formira istaknuto gradinsko naselje te deseci kamenih gomila u njegovoj okolici. Poznavanju prostora Nakovane doprinjelo je i otkriće ilirskog svetišta Spila datiranog od kraja 4. do četvrtog desetljeća 1. st. pr. Kr. Gradinsko naselje Grad podignuto je na istaknutoj kamenoj uzvisini sa strmim liticama i zaštićeno kamenim bedemima. Do sada prikupljeni nalazi ukazuju na njegovu dugu naseljenost, posebno intenzivnu tijekom 1. tisućljeća prije Krista. Kraj prapovijesnog naselja obilježen je napadom i opsadom rimske vojske, o čemu svjedoče nalazi različitih projektila prikupljeni na površini Grada. Ovaj je istaknuti položaj ponovo bio naseljen tijekom kasne antike i u srednjem vijeku. Oko Grada se nalaze deseci kamenih gomila različitih oblika i veličina. Izdvajaju se one stožastog oblika za koje se pretpostavlja kako datiraju u kraj bakrenog i početak brončanog doba, možda čak i do kasnog brončanog doba. Istraživanja su bila usmjerena na nekropolu Zmijno gdje su, osim stepenasto izgrađenih gomila sa središnjom grobnicom i dva ili tri kamena vijenca, otkriveni i grobovi na ravnom iz kasnog brončanog i starijeg željeznog doba. Istraživanjima su do sada obuhvaćene tri gomile u kojima su pronađene središnje grobnice s ostacima većeg broja pokojnika. Rezultati istraživanja ukazuju na kompleksnu pogrebnu praksu nekadašnjih stanovnika Grada. Pronađeni nalazi istražene gomile datiraju u kraj 5.-4. st. pr. Kr., dok se jedna izgleda koristila za pokopavanje i tijekom kasnijeg vremena. Nalazi, posebno predmeti ženske nošnje i nakita, ukazuju na kulturnu povezanost s prostorom južnog dijela zapadnog Balkana kao i sa zajednicama srednjeg Jadrana, dok helenističke keramičke posude ukazuju na kulturne kontakte koji su se odvijali uz jadransku obalu. Gradinsko naselje Grad sa svojim nekropolama svjedoči o postojanju prepoznatljivog kulturnog krajolika, pri čemu rezultati istraživanja potvrđuju kako se radi o jednom od najistaknutijih nalazišta na južnom Jadranu.

Marko Dizdar, Domagoj Perkić, Hrvoje Potrebica

Rezultati istraživanja groblja Gomile u Zakatorcu 2020. – 2024. godine

Razdoblje željeznog doba na južnom dijelu istočne obale Jadrana predstavlja jedno od najslabije istraženih vremenskih mijena, zbog čega su 2020. godine započela sustavna istraživanja na nalazištu Gomile u Zakatorcu na Pelješcu. Nalazište je smješteno u južnom podnožju istaknutog gradinskog naselja Kotorac koja se nalazi na strmom vapnenačkom uzvišenju iznad manjeg kraškog polja te predstavlja dominantnu poziciju u krajoliku. Gomile stožastog oblika, za koje se pretpostavlja kako su starije i do sada nisu bile istraživane, razasute su uz prirodnu komunikaciju koja vodi prema izvoru Vidohovo i zapadnom dijelu Pelješca. Neposredno ispod naselja nalazi se skupina gomila među kojima se prepoznaju dva tipa – one s rubnim vijencem i zaravnjenim kamenim nasipom, dok su druge stepenastog oblika s dva ili tri vijenca i središnjom grobnicom. Između gomila kao i uz stijene uočavaju se i grobnice izgrađene u suhozidu. Istraživanjima su do sada obuhvaćene tri gomile kao i suhozidne grobnice koje se nalaze do njih. Istraživanja su pokazala kako su gomile sadržavale veći broj grobova u kojima se nalaze

ostaci više pokojnika, što je dokumentirano i u istraživanjima grobnica. U grobovima u gomilama i grobnicama pronađeni su brojni metalni, stakleni, jantarni i keramički nalazi koji se datiraju od 6. do 3./2. st. pr. Kr., pri čemu se posebno izdvajaju nalazi dvije cjelovite kacige ilirskog tipa. U najstarijim grobovima u gomilama pronađeni su nalazi za koje se usporedbe pronalaze na širokom prostoru od Caput Adriae pa sve do južnih dijelova zapadnog i srednjeg Balkana, dok pojedini nalazi ukazuju i na kontakte s italskom obalom Jadrana. Čini se kako su suhozidne grobnice mlađe te se datiraju od 4. pa do 3./2. st. pr. Kr., a što bi povrdili i nalazi helenističkih posuda. Za sada najmlađi nalazi pripadaju razdoblju kasne antike. Dosadašnji rezultati te prikupljeni nalazi naznačili su potencijal za buduća interdisciplinarna istraživanja.

Željka Bedić, Marin Vodanović, Domagoj Perkić, Marko Dizdar, Hrvoje Potrebica

Bioarheološka analiza prapovijesnih ljudskih koštanih ostataka s Pelješca

Arheološka istraživanja na području Nakovane i Zakatorca na poluotoku Pelješcu traju od 2020. godine. U Nakovani su istražena dva groba na ravnom te tri gomile, dok su u Zakatorcu istražene tri gomile i nekoliko grobnica uz njih. Samo se jedan grob iz Nakovane datira u kasno brončano doba, dok svi ostali pripadaju željeznom dobu. U grobovima su u najvećem broju pronađeni predmeti nošnje i nakita, zatim naoružanje te keramičke posude. Na oba nalazišta u grobovima su pronađeni izuzetno fragmentirani ljudski ostaci. Do sada su antropološki analizirana dva groba iz Nakovane i sedam grobova iz Zakatorca. U svim je grobovima, osim u jednom, pokopan veći broj pokojnika. Pošto su zubi bili najučuvaniji elementi ljudskog kostura, određivanje minimalnog broja osoba (MBO) u grobu određeno je prema zubu koji se pojavljuje najviše puta. Detaljne analize zuba još su u tijeku, a obuhvatit će pokazatelje zdravlja zubi (karijes, hipoplaziju zubne cakline, kalkulus i istrošenost) te na taj način pomoći u rekonstrukciji prehrane prapovijesnih populacija koje su naseljavale Pelješac tijekom kasnog brončanog i željeznog doba. Osim toga bit će riječi i o određenim patološkim promjenama koje su se mogle vidjeti na fragmentiranom koštanom materijalu. S obzirom da je broj antropoloških analiza s područja južne Hrvatske relativno malen, dobiveni će rezultati pomoći u shvaćanju pogrebnih običaja, ali i načina i kvalitete života stanovnika prapovijesnih populacija tog područja.

Vedran Katavić, Tomislav Jerončić

Rezultati arheoloških istraživanja provedenih na Pelješcu 2018 i 2020 godine

Izgradnja Pelješčkog mosta uvjetovala je i gradnju pristupnih i spojnih prometnica, odnosno rekonstrukciju pravca državne ceste 414 koja se pruža duž poluotoka Pelješca. Prethodno gradnji, sukladno Uvjetima i Rješenju nadležnog Konzervatorskog odjela u rujna 2018. godine obavljena su zaštitna arheološka istraživanja i rekognosciranje cjelokupne trase predviđene za gradnju. Arheološke radove je izvršila zajednica ponuditelja: tvrtke Geoarheo d.o.o. (vodeći partner), Delmat Galiot d.o.o., Kaducej d.o.o., Kaukal d.o.o. i Temenos d.o.o., dok su financijska sredstva osigurala Hrvatske ceste d.o.o.. Djelatnici tvrtke Kaukal d.o.o. 2018. godine su istražili dvije kamene gomile tom prilikom procesuirane kao Gomile 8 i 9. Radi se o skupini od tri susjedne gomile koje se nižu po pravcu pružanja pločasto uslojene kamene litice. Gomile su se nalazile između stacionaža 0+115,00 do 0+135,00 jugozapadno uz Jadransku magistralu, na kat. općini Zaton Doli. Tijekom rekognosciranja i terenskog obilaska planirane trase, uočeno je još 15 kamenih gomila koje se nalaze izvan direktne zone zahvata, ali unutar radnog poja-

sa. Temeljem toga, nadležni Konzervatorski odjel propisuje mjere zaštite zaštitnih arheoloških istraživanja na šest lokaliteta odnosno ograđivanja i obilježavanja četiri lokaliteta, kamenih prapovijesnih tumula. Slijedom mjera zaštite u studenom 2020. godine, unutar arheološke zone Ponikve-Metohija-Sparagovići istražene su dviju kamene gomile. Ove Gomile su se nalazile na trasi pristupne ceste na predjelu Zabrdje, između stacionaža 1+60.00 i 1+70.00 (Gomila 1), odnosno na predjelu Metohija, na stacionaži 5+600,00 (Gomila 6).

Stručni voditelji zaštitnih arheoloških istraživanja i rekognosciranja bili su Josip Burmaz, dipl. arh. iz tvrtke Kaducej d.o.o. te Tomislav Jerončić, dipl. arh. i Vedran Katavić u ime tvrtke Kaukal d.o.o. Ovom prilikom prikazali bi se rezultati arheoloških istraživanja provedenih na 4 prapovijesne gomile, koje su se nalazile na trasi pristupnih i spojnih prometnica.

Francesco Meo

Bridging the Adriatic coasts: first steps for a wider comprehension of connectivity and mobility in the first millennium BC

The Strait of Otranto is a gate for the connections among communities which settled along the Adriatic coasts during the first millennium BC. The populations of modern Puglia Region (Daunians in the north, Peucetians in the centre, Messapians in the south) are involved in such a network with the communities who lived along the coasts of modern Albania and Croatia.

Since before the creation of the Corinthian trade routes through the Adriatic Sea and the foundation of the Greek colonies along its coasts, local populations on the two shores of the Strait of Otranto produce pottery whose shapes and matt-painted decorations are similar each other. The connection between the two coasts, far just 70 km, is also attested by a particular shape of mug made in Corinth or in its colonies, so-called boccaletto (a small mug), never found in other areas except the South of Puglia and Albania.

On the other hand, the recent discovery of a shipwrecked not far from Otranto with an early 7th century BCE cargo of Corinthian vases in its hold (skyphoi, amphoras, hydriai) confirms the importance of Adriatic routes for the trade of goods which are purchased by the elites of local populations when they adopt customs typical of other cultures, which lead to a gradual change of their societies.

Even northern Puglia Region (Daunia) is involved in such dynamics: the Daunians structured commercial and political relations with the Illyrian people, controlling together the area spanning from the Dalmatia to the Gargano peninsula, and, according to Maria Luisa Nava and Jean-Paul Descoeudres, had many cultural affinities with them. Daunian matt-painted pottery dated to the 7th-6th century BC was also discovered, in the '80s of the last century, inside burials of the communities settled in the modern Abruzzo Region, further north along the Adriatic coast of Italy.

Also during the Hellenistic period, the Adriatic Sea is the background of new changes. In 334 BCE, Alexander I of Epirus, also known as Alexander Molossus, came to southern Italy at the request of the Greek colony of Taras to aid them in battle against several Italic population. That episode is just the beginning of serious changes adopted by the populations who lived in Puglia Region, strongly influenced by the Macedonians. The beginning of a cultural koine opens new scenarios on the connectivity and the movement of craftspeople through the Adriatic and beyond. Even if such changes and transformations local communities adopted through the centuries usually come from the East, the recent identification of 4th century BC Daunian pots in the agora of Corinth opens new perspectives for further research.

Damir Kliškić

Zaštitna arheološka istraživanja tumula na lokalitetu Baćina-Grebine (općina Ploče) 2014. i 2016. godine

Prehistorijski tumul se nalazi na sjevernom pristranku brda Grebine u naselju Sladinac-Baćina, općina Ploče. Tumul je devastiran nakon što su HC proširile još jedan kolnički trak gradnjom novog ulaza u Ploče, 2004. godine. Tada je uništen znatan dio tumula nad kojim je postavljena metalna ograda protiv odronjavanja kamenja na cestu. No uslijed brojnih kiša, veći broj arheoloških predmeta obrušio se sve do kolnika.

Kako se lokalitet nalazi na oko 5 m visine iznad kolnika, za nesmetani rad postavljena je građevinska skela sa sjeverne strane objekta u visini od oko 4 m iznad kolnika u obje kampanje arheoloških istraživanja. Najprije se pristupilo spašavanju zemlje uz otvorene profile sa sjeverne strane postavljanjem vreća s pijeskom da ne bi došlo do njezinog odronjavanja.

Potom se pristupilo sakupljanju obrušene zemlje uz sami kolnik. Mokrim prosijavanjem iz te je zemlje prikupljena znatna arheološka građa i to od bronce (npr. igle), željeza (koplje), srebra (igla), stakla (probušena zrna) i keramike.

Na tumulu je najprije sav prostor s južne strane očišćen od bujne vegetacije i raslinja. Potom se pristupilo pažljivom skidanju kamenog nanosa da se dođe do nivoa s arheološkim ostacima. Najprije se došlo do kamenog zida koji je tekao paralelno s gore navedenom konstrukcijom ali koji se nalazio nekih 40 cm niže. Daljnjim skidanjem kamenog nanosa došlo se do južne konstrukcije grobne komore. Taj se zid opet nalazi niže od prethodnog isto tako za nekih 40 cm.

Potom je započeto sa skidanjem naboja od zemlje i sitnog riječnog šljunka koji se formirao nad samim grobom. Pojavom ostataka dvije ljudske individue, pokazao se veći broj priloga. Do kraja zaštitnih arheoloških istraživanja sakupljen je veći broj priloga koji se sastoje od metalnih posebno brončanih i željeznih predmeta, staklenih perli, jantarnih zrna i keramike gdje se ističe importirana helenistička keramika.

Provedena istraživanja potvrđuju da su unutar ovog tumula bile pokopane najmanje dvije individue s brojnim vrijednim priložima. Analizom kostiju dobivena su dva C 14 datuma koja se smještaju u prvu četvrtinu 3. st. pr. Kr.

Ivan Alduk

Istraživanje Bošnjakove gradine na Lovreću kod Imotskog

Bošnjakova gradina ili Vrhgradina nalazi se sjeverno od mjesta Lovreć i jedna je od najvažnijih gradina u Imotskoj krajini. Njen nastanak, koji se za sada okvirno datira u brončano doba, treba vezati za nadzor nad križanjem važnih komunikacija u ovom dijelu unutrašnjosti Dalmacije, vizualnu komunikaciju s velikim brojem okolnih gradinskih lokaliteta te za lokve i bunare s vodom smještene na više mjesta uokolo gradine. Tijekom kasnijeg željeznog doba raniji brončanodobni bedem (danas široki nasip) dodatno je utvrđen tzv. megalitskim bedemom što je pojava koja još uvijek nije dovoljno valorizirana u unutrašnjosti Dalmacije, iako je zabilježena na nekoliko gradinskih lokaliteta. Tijekom prvih stoljeća antike naselje je vjerojatno egzistiralo pod samom gradinom da bi tijekom kasne antike (4/5. stoljeće) na gradini bila izgrađena utvrda/utvrđeno naselje. Tijekom ovog kratkog izlaganja predstaviti ćemo nalaze iz svih slojeva na ovom lokalitetu.

Miroslav Katić

Podudarnosti u fortifikacijskoj arhitekturi između Gradine u Ošanićima i Tora na otoku Hvaru

Velika prehistorijska kamena gomila na Toru iznad Jelse na otoku Hvaru pregrađena je s južne strane zidom izgrađenim od većih, kvalitetno obrađenih kamenih blokova. On se u ranijoj literaturi interpretirao kao „potporni zid“ koji je spriječavao da se kamen iz gomile ne rasipa prema grčkoj kuli. Mišljenja sam da je riječ je o fortifikaciji kojom je prehistorijska gomila na Toru utvrđena suhozidnim bedemom slično kao na Gradini u Ošanićima kod Stoca. Tamo je s istočne strane veliki „limitni tumul“ utvrđen pomoću obrađenih kamenih blokova. Radi se o ranijoj fortifikaciji podignutoj prije istočnog poteza bedema s četvrtastim kulama. Veze između Farosa i Ošanića vidljive su kroz pokretni arheološki materijal i fortifikacijsku arhitekturu.

Mirko Rašić

Unutrašnja zona zaštite, kontrola, logistika? Domicijanska rekonstrukcija utvrde u Dalmaciji i njezina uloga u pacificiranoj provinciji

Rimski garnizon provincije Dalmacije s vremenom se postupno smanjivao, od dvije legije i niza pomoćnih postrojbi stacioniranih u lancu utvrda do male snage. To je odražavalo promjene unutar pacificirane provincije, ali i strateške potrebe Carstva, jer se odlazak pojedinih jedinica iz Dalmacije lako može povezati s ratovima koji su se odvijali u drugim krajevima. Međutim, manje je očito obrazloženje iza izbora koji će vojni objekti u pokrajini ostati u uporabi. Jedna takva utvrda, koja se nalazi na Gračinama (Bosna i Hercegovina), posljednjih je godina predmet novih istraživanja. Među nalazima je važan natpis, koji najvjerojatnije obilježava neke rekonstrukcijske radove u utvrđi početkom vladavine Domicijana. Razgovarat ćemo o novim otkrićima, ali i pokušati pronaći odgovor zašto je utvrda ostala u uporabi: je li i dalje držala tampon zonu između obalnog grada Narone i unutrašnjosti provincije ili su joj se uloge već promijenile?

Jana Kopáčková

Kameni spomenici. Dokaz rimske proizvodnje vina na istočnom Jadranu?

U starijoj literaturi posvećenoj temi proizvodnje vina kameni spomenici podignuti bogovima Dionizu, Liberu i Silvanu često se spominju kao jedan od jasnih dokaza ove vrste poljoprivredne produkcije. No, treba imati na umu da ova su božanstva bila štovana i u regijama gdje kultura vinove loze nije bila moguća (klimatski uvjeti i regionalna morfologija).

Naime, iz istočnog Jadrana dolaze dva unikatna spomenika podignuta bogu Liberu koje možemo smatrati jasnim dokazom postojanja tijeskova na kojima se proizvodilo vino: žrtvenik nađen u blizini Žrnova na otoku Korčuli (CIL III 3065=10082) i drugi slični primjerak iz Škripa ili okolice na otoku Braču (CIL III 3093=10100).

Osim epigrafskih spomenika obratit ćemo pažnju i na ikonografiju cijelog niza kamenih spomenika koji prije nisu bili smatrani dokazima rimske proizvodnje vina.

Dušan Borić, Marcel Burić, Emanuela Cristiani

Babina Špilja: Novo prapovijesno nalazište na otoku Hvaru istraživano u okviru projekta PHAR (Prehistory of Hvar and the Adriatic Region)

Sustavna istraživanja u Babinoj špilji (N 43° 09' 39.83" E 16° 30' 29.62", ca. 197 m nadmorske visine) na jugozapadnom delu otoka Hvara u blizini vrha Motokit i sela Malo Grablje, započeta su 2021. godine kroz međunarodnu suradnju Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Odsjeka za biologiju, Sapienza, Sveučilišta u Rimu. Babina Špilja je manja pećina od najmanje 30 m² stijena pokrivena površine i djelomično urušenim ulaznim svodom, koja u prednjem dijelu ima kamenu suhozid sa ozidanim ulazom, te je najvjerojatnije služila za čuvanje stoke u nedavnoj prošlosti. Otvor špilje ima jugoistočnu orijentaciju i nalazi se direktno iznad dubokog usjeka koji završava u zaljevu kod mjesta Zaraće sa dobrom vidljivošću otoka Korčule i Sušca. Probnna sonda u prvoj terenskoj sezoni pokazala je na postojanje prapovijesnih slojeva sa mogućom impresivnijom sedimentacijom u sjeveroistočnom djelu špilje, gdje se sedimenti zatrpnanog i pokrivenog djela pećine kupasto šire prema otvorima koji se protežu ispod unutrašnjeg zida špilje. U okviru površinskog sloja od oko 10 cm ustanovljeni su ulomci hvarske keramike kasnog neolitika, ali i jedna jama iz istog razdoblja koja je u ispuni imala i jednu gotovo cijelu posudu. Nalazi od rožnjaka su prisutni u manjem broju. Nađeni su i fragmenti *impresso* keramike, tipične za rani neolitik jadranskog područja. Direktnim AMS datiranjem jedne zašiljene koštane alatke iz ovog sloja, dobijena je starost od oko 6000. - 5900.g. pr. Kr. Neposredno ispod ovih slojeva nalazi se sloj u kojem nema keramičkih ulomaka dok se u velikom broju javljaju ostaci zeca (*Lepus europeus*) i raznih vrsta priljepaka (*Patella sp.*) s čestom pojavom perforiranih i neperforiranih morskih gastropoda *Columbella rusticate*, koju su tijekom rane prapovijesti često korištene u dekoraciji tjela i odjeće. Velika koncentracija nalaza ustanovljena je u vezi sa ostacima vatrišta, a tragovi gorenja primijećeni su na jednom broju spomenutih ostataka. Ovaj sloj je trenutno datiran u 6450. - 6250. g. pr. Kr. što bi upućivalo na korištenje pećinskog prostora i tijekom kasnog mezolitika. U okviru tekućeg projekta PHAR, pored Babine Špilje, započela su i revizijska istraživanja pećine Badanj u Pokriveniku, gdje su u probnoj sondi također pronađene *Columbella rusticae* kao i jedna mikrograveta koja vjerojatno potvrđuje pak epigravetijensko korištenje ove pećine.

Ivan Drnić, Kristina Brkić Drnić, Ana Đukić

Špilja Rača na otoku Lastovu – nastavak istraživanja

Nakon preliminarnih rezultata predstavljenih na skupu HAD-a u Zadru 2022. godine, istraživanja u špilji Rači na otoku Lastovu su nastavljena. Nakon četiri istraživačke kampanje slika o korištenju špilje u različitim pretpovijesnim razdobljima znatno je kompleksnija. Na sadašnjem stupnju istraženosti objekta moguće je zaključiti da je početak korištenja započeo u kasnom neolitiku tijekom druge polovice 5. tisućljeća i nastavljen tijekom 4. tisućljeća pr. Kr. sa značajnim kulturnim slojem nakovanske kulture. Tijekom kasnog eneolitika u prvoj polovici 3. tisućljeća pr. Kr. duboko u unutrašnjosti špilje provodili su se neobični rituali koji su uključivali polaganje fragmentiranih ljudskih ostataka i dijelova keramičkih posuda, uključujući i one ukrašene u jadransko-ljubljanskom stilu, u manje jame. Špilja je korištena i tijekom srednjeg/kasnog brončanog i kasnog željeznog doba, uglavnom u ulaznom dijelu i prvoj dvorani, dok nalazi velikog broja helenističkog i ranorimskog posuđa, zajedno s keramičkim materijalom

izrađenim u lokalnoj tradiciji, ukazuju na postojanje kultnog mjesta otočke zajednice tijekom zadnja četiri stoljeća prije Krista. Svi ovi nalazi interpretirani su u kontekstu otoka Lastova, kao i u širem jadranskom prostoru.

Filip Budić, Ivo Čevid, Mila Erceg, Petra Grizelj, Vinko Udiljak

Prilog arheološkoj topografiji otoka Visa

U razdoblju od 2022. do 2024. godine na otoku Visu provedena su tri istraživačka projekta koja su osmislili studenti diplomskog studija antičke arheologije i stare povijesti (Mila Erceg, Petra Grizelj, Vinko Udiljak) te student srednjovjekovne arheologije (Ivo Čevid). Riječ je o projektima Na ilirski nasrnu brod: Rekognosciranje prapovijesnog krajolika na južnim padinama otoka Visa (voditelj Vinko Udiljak), ΠΛΕΙΝ ΑΝΑΓΚΗ: Terenski pregled prapovijesnog krajolika gradinskih lokaliteta Grodac i Štracine na otoku Visu (voditeljica Mila Erceg) te Qui unam illorum civitatem, quae Issa nominabatur... –srednjovjekovna arheološka topografija otoka Visa (voditelj Ivo Čevid). Mentori projekata bili su prof. dr. sc. Helena Tomas s Katedre za klasičnu arheologiju Odsjeka za arheologiju Sveučilišta u Zagrebu, dr. sc. Ana Azinović Bebek s Hrvatskog restauratorskog zavoda te dr. sc. Filip Budić s Katedre za staru povijest Odsjeka za povijest Sveučilišta u Zagrebu. U terenskom pregledu sudjelovali su Ivo Čevid, Mila Erceg, Petra Grizelj, Vinko Udiljak te njihov mentor dr.sc. Filip Budić

Cilj navedenih projekata bio je terenskim pregledom ustanoviti arheološku situaciju na slabije istraženim i objavljenim viškim lokalitetima, uz naglasak na strateške točke u prostoru. Prvi dio istraživanja provodio se na pet lokacija koje su prethodno u literaturi definirane kao prapovijesne gradine, a to su: Kopacine na Taležu, Sveti Duh, Sveti Vid, Grodac i Štracine. Jedan od temeljnih motiva bio je pokušaj definiranja zračnih odnosa među komunikacijskim točkama što se nastojalo postići mapiranjem prapovijesnih struktura u krajoliku. Prilikom terenskog pregleda primijećene su i razlike između stanja na terenu s obzirom na zaključke u literaturi, posebice na poziciji Štracine. Na prapovijesnim lokalitetima uočen je i raznovrstan autohtoni, grčki i rimski materijal, a ističu se ulomci helenističke keramike koji aludiraju na aktivni međudodnos gradinskog stanovništva i grčkih doseljenika.

Terenski je pregled obavljen i na lokalitetima Kruševice, Podhumsko polje kao i na srednjovjekovnim položajima Velo Selo i Sveti Nikola. Prilikom terenskog pregleda Podhumskog polja istraživački je tim naišao na potencijalni antički objekt, dosad nepoznat u literaturi. Sudeći prema terenskim okolnostima može se pretpostaviti da je bio stambenog karaktera – vjerojatno villa rustica. To sugerira vrsta i broj sakupljenog materijala, od kojeg brojne tesere, ulomci žbuke među kojima je jedan bojani te mnoštvo ulomaka rimske keramike. Otvorena su nova pitanja o položaju srednjovjekovnog sela Dol i o sudbini koja je zadesila Velo Selo gdje je pronađen ulomak lule iz radionice Lorenz Winkler, ujedno drugi takav primjerak objelodanjen u Hrvatskoj do sada. Cilj izlaganja je predstaviti i analizirati postignute rezultate, a zatim i usporediti stanje zatečeno na terenu s ranijim hipotezama iz stručne literature.

Jurica Bezak

Podvodna arheološka nalazišta u arhipelagu otoka Palagruže

U razdoblju antike otok Palagruža bio je jedna od najvažnijih maritimnih orijentacijskih točaka na raskrižju pomorskih plovidbenih puteva. Brojni brodolomi pružaju mnoštvo novih podataka

o kontinuitetu plovidbe u Palagruškom arhipelagu od 5. stoljeća pr. Kr. do 20. st. i najzornije svjedoče o njegovom jedinstvenom položaju u Jadranskom moru. Rad donosi prikaz rezultata istraživanja brodoloma i analiza ostataka brodskih tereta koji upotpunjuju dosadašnje spoznaje o plovidbi Jadranom i importu trgovačkih proizvoda s prostora zapadnog Sredozemlja.

Vesna Zmaić

Bizantski arheološki materijal iz podmorja Pelješkog kanala

Pelješki kanal oduvijek je predstavljao važnu točku na istočnojadranskom plovnom putu iz južne u srednju Dalmaciju. Tu su se spajali transjadranski put iz Apulije preko Monte Gargana, Palagruže i Lastova te dužnoobalni plovidbeni put. U vrijeme bizantske prevlasti na Jadranu, plovni put je nakon Dubrovnika i Elafita prolazio sjevernom stranom otoka Mljeta s važnom lukom i vojnom postajom u Polačama, a potom ulazio u Pelješki kanal gdje se nalazila slijedeća postaja na otoku Majsanu, gdje se i danas nalaze ostaci sakralnog kompleksa (i hospicija) za pomoć i podršku pomorcima i putnicima s osmatračnicom na uzvisini za kontrolu pomorskog prometa tim dijelom Jadrana. Plovidba se nastavljala uz Šćedro i Hvar prema Saloni ili Splitu ili vanjskom linijom otoka, preko Žirja i Kornata prema bizantskim odredištima na sjeverozapadu Jadrana. Arheološki materijal otkriven u podmorju otoka Majsana, susjednih otoka i pličine Lučnjak te uvale Glogovac na Korčuli tijekom rekognosciranja podmorja otoka Korčule 2008., 2009. i 2011. godine, potvrdio je živu pomorsku i trgovačku aktivnost Bizanta na plovnom putu Pelješkim kanalom u razdoblju od 6. do 12. stoljeća.

Igor Mihajlović

Nove spoznaje o novovjekovnom brodolomu kod otočića Stambedar u akvatoriju Paklinskih otoka

Brodolom kod otočića Stambedar poznat je još od 1986. kada je i registriran kao kulturno dobro. Istraživanja, koja provodi Odjel za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda započinja 2018. godine. U sedam istraživačkih kampanja dokumentiran je i prikupljen niz keramičkih, metalnih, koštanih i staklenih nalaza. Od nalaza svakako treba izdvojiti brončano zvono kao i inventar brodske kuhinje koji uključuje razne zdjelice, posude tanjure i lonce za koje se može ustvrditi da pripadaju venecijanskoj proizvodnji. Uz zvono, opremi broda pripadaju tri željezna sidra i osam željeznih topova. Prikupljene su i dvije staklene boce iz brodske apoteke. Pronalazak ljudskih koštanih ostataka sugerira da je potonuće broda bilo naglo. Međutim nalazi koji su nam pomogli rasvijetliti kontekst ovog brodoloma su nalazi bakrenih, srebrnih i zlatnih kovanica. Do sada su nađena tri zlatna venecijanska cekina odnosno dukata. Najrecentniji dukat je onaj dužda Giovannia II Cornara (1709-1722). Ovi značajni nalazi pomiču dataciju brodoloma u prvu četvrtinu 18. st. kada je prema dokumentu koji se nalazi u Muzeju hvarske baštine kod otočića Stambedra potonuo trgovački brod. Podatke u ovom kratkom dokumentu iznio je anonimni pomorac koji je jedini preživio havariju.

PROJEKTI

Mate Parica

Potopljena neolitička nalazišta u podmorju hrvatskog dijela Jadrana HRZZ IP-2022-10-3893

U posljednjih nekoliko godina, u podmorju hrvatskog dijela Jadrana, prvi put su otkriveni neolitički naseobinski elementi iz vremena neolitika ispod današnje morske razine. Dosadašnjim istraživanjima i rekognosciranjima otkriveno je pet dosada nepoznatih potopljenih neolitičkih lokaliteta koji obuhvaćaju vrijeme od otprilike 6000 do 4600 godina prije Krista, a ostatci naseobinskih konstrukcija ili komunikacija nalaze se okvirno između 6 i 4 metra ispod današnje morske razine. Uz standardni repertoar neolitičkih nalaza, na spomenutim lokalitetima, unutar morskog mulja je dobro očuvan organski materijal. Najvažniji lokalitet projekta su Soline na otoku Korčuli, iznimno dobro sačuvano naselje iz vremena kasnog neolitika, oko 4800. godine prije Krista. Očuvana je suhozidna konstrukcija poligonalne obale promjera 100 metara, mnoštvo zidova unutar naselja, bogat neolitički arheološki materijal, te očuvani organski ostatci. Projektom je pravljen razvoj inovativnih metoda istraživanja i interpretacije deponiranja arheološkog materijala unutar nalazišta, konstruktivnih elemenata nalazišta, razumijevanje razlika geoloških tvorevina od ljudskog utjecaja u sklopu nalazišta, eksperimentalna istraživanja deponiranja slojeva, erozije crvenice, trošenja vapnenca i sl. Ovim projektom dao bi se značajan doprinos poznavanju morske razine u neolitiku. Prije svega, smještaj neolitičkih slojeva i konstrukcija u odnosu na današnju morsku razinu odrediti će dinamiku podizanja morske razine između 8000 i 6000 godina prije sadašnjosti, i ono najvažnije, reakciju neolitičkih zajednica na poplavljanje obalnih naselja.

Martina Blečić Kavur, Boris Kavur, Nives Doneus, Martin Fera

Osor u matrici proteklog vremena

Međunarodni istraživački projekt Osor onkraj mita (N6-0292) bavi se pitanjem kakvu je ulogu imalo mjesto Apsorus (Osor) na jadranskim pomorskim putovima u željezno doba i za vrijeme rimske dominacije. Uspon mjesta najvjerojatnije je rezultat geostrateškog položaja i dobre pristupačnosti, na spoju sjevernojadranskih otoka Cresa i Lošinja, o čemu svjedoči raznovrsna i luksuzna materijalna kultura. Istodobno, o obalnom položaju i plovnosti oko naselja nisu poznati gotovo nikakvi podaci. Stoljeće arheološkog zanimanja za Osor donijelo je mnoga tumačenja koja su danas često neskladna. Različite teme ukazuju na proturječnost između povijesti koju svjedoče arheološki nalazi i povijesti koju prikazuje današnji krajolik. Cilj projekta je izraditi najsuvremeniju studiju ovog otočnog mjesta u kontekstu kulturnih prilika sjevernog Jadrana. Interdisciplinarnim pristupom razriješiće se postojeća proturječja i po potrebi revidirati kulturna povijest prostora.

Pomna analiza i interpretacija postojeće materijalne kulture, iz različitih konteksta, izravno se i intenzivno bavi iznimnim rasponom kulturnih kontakata i trgovine, a njihova pozadina otkriva mnoge složene društvene i gospodarske prakse tog vremena. Stoga se istraživanjima materijalne kulture pridružuju arheometalurška, geoarheološka, geofizička i podvodna istraživanja u

interdisciplinarnom pristupu, čime će se omogućiti nova rasprava na temeljitoj osnovi. Istraživanje nije ograničeno samo na važnost Osora u matrici pomorskih putova velikih udaljenosti, već uključuje i teme kao što su prostorni razvoj Osora, korištenje naselja izvan gradskih zidana i rubnog zemljišta te krajobrazni kontekst nekadašnje obale.

Martina Blečić Kavur, Boris Kavur, Mario Novak, Wayne G. Powell

Od mora do mora

Projektom Od mora do mora (Sea2Sea) (N6-0297) istražuju se prostor i zajednice ljudi u vremenu kasnog brončanog i starijeg željeznog doba na području između Jadranskog i "Panonskog" mora, tj. od istočne Slovenije do sjevernog Jadrana i njegova zaleđa. U posljednjem desetljeću analize apsolutnih datacija, u svezi promjena obrazaca naseljavanja, načina pokopavanja i strukture nekropola, a koje shvaćamo kao početak kulturnog kompleksa polja s urnama, pokazale su visok stupanj usklađenosti u široj regiji. Na prostoru od sjeverne Italije preko zapadne i južne Panonije, pa sve do Transilvanije dogodile su se, krajem 15. st. pr. Kr., u kratkom vremenskom rasponu značajne promjene. Iz tih složenih i opsežnih procesa, temeljem dosadašnjih istraživanja, predmetni prostor nije bio zaobiđen, već je u njima imao vrlo istaknutu ulogu.

Istražena naselja i nekropole, unatoč brojnim ograničenjima, omogućuju stvaranje hipoteza o obliku naselja i njihovoj količini u prostoru, o položaju nekropola i količini grobova, odnosno o stambenoj mobilnosti zajednica toga prostora. Društveni status istaknutih pojedinaca, pretpostavljen analizama grobnih priloga, antropološkim analizama pripisan je "pravim" pokojnicima, a starosna struktura, osobito najbogatijih grobova, pokazala je sasvim drugačiju "strukturu društva" u odnosu na dosadašnje spoznaje. Napokon i analize izotopa kositra pokazale su da sjeverni Jadran sa svojim zaleđem predstavlja jedan od glavnih koridora za ulazak tzv. sredozemnog, odnosno anatolskog kositra u Europu. Izotopska heterogenost na području zapadne Panonije i istočne Slovenije, s druge strane, ukazuje na miješanje različitih izvora kositra. Projektom se dakle fokusiramo na kontinuitet praksi i različit tempo specifičnih promjena u društvenom i tehnološkom razvoju, pokazujući da je proces transformacije društava između brončanog i starijeg željeznog doba bio znatno složeniji od dosadašnjih interpretacija.

Marta Rakvin, Porin Šćukanec Reznicek

Predstavljanje Erasmus+ projekata Next Routes – Usavršavanje osoblja putem digitalnih, kreativnih i inovativnih strategija za poboljšanje kulturnih ruta EU te projekta Routes4Routes – Razmjena dobrih praksi između kulturnih ruta Vijeća Europe

Projekt Next Routes na nov i inovativan način planira provesti mjere za daljnje jačanje vještina i znanja osoblja kulturnih ruta Vijeća Europe u aspektima povezanim s digitalnim i kreativnim kompetencijama s ciljem da na aktivan i učinkovit način doprinese promociji njihove kulturne baštine. Razvojem metodologije za dodatnim osposobljavanjem osoblja kulturnih ruta Vijeća Europe u polju digitalnih i kreativnih kompetencija, kao i razvojem interaktivne platforme (alata) s aplikacijom za igrifikaciju za posjetitelje te priručnika za njezino korištenje, doprinijet će se jačanju kapaciteta kulturnih ruta s jedne strane, te boljoj vidljivosti i promicanju baštine ruta kao i podizanju svijesti o njima, s druge. Projekt predstavlja veliku dodanu vrijednost, kako na razini kulturnih ruta, tako i na razini EU na temelju suradnje pet kulturnih ruta Vijeća Europe.

Jednako tako, projektom se promiču neki od prioriteta programa Vijeća Europe za kulturne rute suradnja u istraživanju i razvoju; poboljšanje sjećanja, povijesti i europske baštine te promicanje društvene i obrazovne vrijednosti europske kulturne baštine.

S druge strane, u fokusu projekta Routes4Routes je uspostava i unaprjeđenje suradnje među kulturnim rutama Vijeća Europe kroz razmjenu dobrih praksi s ciljem jačanja kapaciteta kulturne rute Vijeća Europe Iron Age Danube Route.

Ina Miloglav, Miroslav Vuković

Predstavljanje projekta Kulinarske prakse, gospodarstvo i strategije korištenja zemljišta tijekom bakrenog doba u istočnoj Slavoniji

Projekt Kulinarske prakse, gospodarstvo i strategije korištenja zemljišta tijekom bakrenog doba u istočnoj Slavoniji (IP-2022-10-9489) financiran je od strane Hrvatske zaklade za znanost za razdoblje od 18.12.2023. – 17.12.2027. godine. Cilj predloženog projekta je identificirati promjene u prehrambenim praksama u bakrenom dobu u istočnoj Slavoniji promatrane regionalno i dijakronijski, utvrditi eventualne uzroke promjena u prehrambenim aktivnostima i strategijama iskorištavanja biljaka i životinja te utvrditi na koji način se prilagodbe u prehrambenoj ekonomiji mogu povezati s društvenim i tehnološkim transformacijama. Kao predmet interesa odabran je geografski prostor između Vinkovaca-Đakova-Slavonskog Broda koji naseljavanjem obuhvaća razdoblje od srednjeg do kasnog bakrenog doba. Analize prehrambenih navika i kulinarskih praksi povezane su sa širim pitanjima upravljanja okolišem i strategijama korištenja zemljišta koje uključuju interdisciplinarni, sustavan i sistematičan metodološki pristup. Okosnicu istraživanja čini integrirani pristup projektnoj temi u kojem je svaki metodološki korak povezan horizontalno i vertikalno, a uključivat će funkcionalnu analizu lončarije (primarna klasifikacija, proučavanje tragova upotrebe, analize organskih ostataka i tehnološke analize), arheobotaničke (makro i mikrobotaničke) i palinološke analize, arheozoološke te radiokarbonske i analize stabilnih izotopa. Međunarodni istraživački tim sastavljen od stručnjaka iz različitih znanstvenih disciplina (arheologija, geologija, kemija, biologija) svojim kompetencijama i iskustvom doprinijet će ostvarenju projektnih ciljeva, razvijajući nove teorije, spoznaje i modele društvene dinamike na promatranom području te uspostaviti znanstvene protokole za prikupljanje, pohranu i obradu podataka. Projektni rezultati koji uključuju integrirani metodološki pristup popunit će praznine novim spoznajama o gospodarstvu, prehrambenim praksama, iskorištavanju zemljišta i prilagođavanju na okoliš tadašnjeg stanovništva.

NOVA ISTRAŽIVANJA U HRVATSKOJ

Antonio Lovrinčević, Tomislav Hršak, Valentina Vujeva Hranić, Dragana Rajković, Domagoj Dujmić, Ivan Škorić

Retkovci – Groblje – zaštitno arheološko istraživanje višeslojnog lokaliteta

Sjeverno od sela Retkovci, nedaleko od Vinkovaca, nalazi se višeslojno naselje eliptičnog oblika koje se jasno uzdiže u prostranoj slavonskoj ravnici. Prve arheološke nalaze na ovom lokalitetu spominje S. Dimitrijević, a prisutnost arheološkog lokaliteta potvrdilo je i nekoliko istraživanja, ali i devastacija koje su se provele na samom lokalitetu. Ovaj rad temelji se na rezultatima posljednjeg zaštitnog arheološkog istraživanja provedenog 2024. godine, prije proširenja mjesnog groblja u Retkovcima, a proveli su ga djelatnici Arheološkog muzeja Osijek. U dosadašnjem istraživanju obuhvaćena je sonda 1 pozicionirana na jugozapadnom dijelu nalazišta. Istraživanja su pokazala prisutnost grobova iz vremena 15. i 16. stoljeća, ukupno 28 kosturnih grobova s bogatim priložima, te ostatke naselja sopotske kulture. U ovoj sezoni istraživanja dokumentirani su kosturni grobovi iz sonde 1, objekti sopotske kulture 1 i 2 te prostor između njih. Prikupljena je veća količina nalaza od keramike, kamena i kosti. Poseban naglasak u ovom radu stavljen je na složenu metodologiju istraživanja jednog uništenog višeslojnog lokaliteta, preliminarnu obradu nalaza i stratigrafske odnose. Rad upotpunjuje našu sliku o saznanjima vezanim uz sopotsku kulturu, posebice načinu izgradnje stambenih objekata s očuvanim dijelovima drvenog poda, ali i načinu pokapanja i grobnim priložima iz razdoblja 15. i 16. stoljeća.

Siniša Krznar, Željko Krnčević

Luguše i Eraci – dva ranosrednjovjekovna groblja na rubu Danilskog polja

Oba spomenuta lokaliteta smještena su na sjevernom rubu Danilskog polja - Luguše sjeverozapadno, a Eraci sjeveroistočno od znatno poznatijeg nalazišta Danilo Šematorij. Groblje na položaju Luguše otkriveno je slučajno tijekom izgradnje Zagorskog vodovoda 1951. godine. Na lokalitetu su otkrivena četiri groba od kojih su dva bila potpuno uništena. U njima su pronađene dvije naušnice i tri prstena. Kako pozicija grobova nije bila poznata, odnosno bila je poznata samo okvirno, 2022. godine geomagnetom je snimljena veća površina da bi se ustanovio točan položaj groblja.

Postojanje groblja kod zaseoka Eraci također je već dugo poznato unutar arheološke zajednice. Istraživali su ga 1971. godine Marija Šmalcelj i Zlatko Gunjača. Tada su istražena 32 groba. Groblje do sada nije objavljeno u potpunosti. Svi pronađeni grobovi imali su kamenu arhitekturu pravokutnog ili ovalnog oblika. Unatoč nepovoljnoj konfiguraciji terena većina grobova ima pravilnu orijentaciju zapad-istok, a svega četiri groba orijentirana su u pravcu sjever-jug. Nalazi u grobovima su bili malobrojni i siromašni. Osim tlocrta groblja i nešto fotografija dokumentacija s istraživanja nažalost nije sačuvana do danas. Zbog toga je 2022. godine provedeno manje revizijsko istraživanje lokaliteta. Tada je ustanovljeno da je groblje u potpunosti istraženo, no pronađen je ulomak ljudske lubanje koji je poslan na 14C datiranje. Ovaj datum je omogućio uže datiranje groblja.

Maja Miše, Michael Charlton

Sinergija znanosti o materijalima i arheologije: istraživanja keramike s dalmatinskih otoka

Arheološka znanost o materijalima interdisciplinarno je područje koje objedinjuje znanost o materijalima i arheologiju. Istraživači u ovom području primjenjuju napredne znanstvene tehnike, poput optičke mikroskopije, rendgenske difrakcije i neutron-aktivacijske analize, kako bi analizirali sastav i strukturu arheoloških artefakata poput keramike, nakita, kamenih i metalnih alata te murala. Ova istraživanja pružaju neprocjenjive uvide u prošle kulture, njihove tehnološke sposobnosti, očuvanje i konzervaciju materijala, trgovačke rute te kulturne prakse kroz različita razdoblja i regije. Ovaj fascinantna spoj znanosti i arheologije omogućava nam bolje razumijevanje prošlosti.

Od 2018. godine, u Wolfsonovom laboratoriju Instituta za arheologiju na UCL-u, u suradnji s lokalnim muzejima i sveučilištima u Zadru i Splitu, provode se detaljna istraživanja keramičkog materijala s dalmatinskih otoka. Dosadašnja istraživanja obuhvatila su preko 1000 ulomaka; od amfora, finog grčkog i helenističkog posuđa, željezno dobne keramike te neolitičke keramike iz Solina s otoka Korčule. Osim analiza keramičkih ulomaka, analize su uključile sirovu glinu s otoka Visa, Hvara i Brača, kako bi dobili širu sliku o kontekstu proizvodnje, distribucije, organizaciji proizvodnje i trgovinskim kontaktima i razmjenama u Dalmaciji tijekom prapovijesnih i povijesnih razdoblja.

Tijekom predavanja, autori će predstaviti rezultate ovih sveobuhvatnih istraživanja. Neki od najvažnijih rezultata uključuju uspostavljanje novih metoda u arheološkoj znanosti za analizu keramičkog materijala, kao što su proučavanje post-depozicijskih promjena na amforama iz brodoloma te primjena laserske ablacije na slikanoj helenističkoj keramici. Osim toga, autori će predstaviti tekući projekt uspostave online baze podataka za dalmatinski keramički materijal, u suradnji s Missourui University Research Reactor, koja će sadržavati kemijske kompozicije različitih tipova materijala i sirove gline s dalmatinskih otoka. Cilj ove baze podataka je stvoriti lako dostupnu referencu koja će služiti za usporedbu u svim budućim istraživanjima ne samo u Dalmaciji, nego i na širem jadranskom prostoru.

Ova istraživanja ne samo da produbljuju naše razumijevanje prošlosti, već i unapređuju metode i tehnike korištene u arheološkoj znanosti, stvarajući temelje za buduća istraživanja i konzervatorske napore. Ovaj rad predstavlja ključnu sinergiju između znanosti i arheologije, omogućujući nam da s većom preciznošću rekonstruiramo povijesne procese i kulturne interakcije.

Miona Miliša, Ana Stojanović

Problematika korištenja samoljepljivih traka u konzervaciji-restauraciji keramike

Rijetki su slučajevi pronalaska keramičkih arheoloških nalaza u cjelovitom stanju. Uobičajenije su situacije gdje nakon završenih arheoloških istraživanja postoji određena količina keramičkih ulomaka koja se može grupirati u posude ili predmete koji su dio iste cjeline. Kako bi dobili uvid u cjelovit predmet, često arheolozi i/ili restauratori prije lijepljenja samih ulomaka odgovarajućim ljepilima za keramiku pribjegavaju privremenim spajanjima keramičkih ulomaka samoljepljivim krep trakama.

Rad se bavi problematikom korištenja samoljepljivih traka u konzervaciji-restauraciji keramike. Cilj istraživanja je testirati različite vrste samoljepljivih traka na izloženost UV svjetlosti, te ispitati njihovu učinkovitost uklanjanja, nakon kemijskih promjena kojima su eventualno

podlegle tijekom toga izlaganja. Iskustvo u radu na ranijim projektima unutar nastave specijalističkog usmjerenja je pokazalo da samoljepljive trake imaju štetan utjecaj na keramičku baštinu tijekom dugotrajne izloženosti UV svjetlosti, posebice krep traka. Prikazane su i metode uklanjanja traka koje su se pokazale djelotvornim u nekim slučajevima, dok su u drugima uzrokovale dodatna oštećenja na keramici. Stoga se u radu raspravlja o potrebi pažljivog odabira samoljepljivih traka i primjene odgovarajućih metoda uklanjanja kako bi se očuvala i zaštitila keramička baština.

Branko Matulić, Krešimir Bosnić

Lumbarajska cisterna – strategije zaštite i modeli prezentacije arheološkog lokaliteta

Arheološki lokalitet helenističke cisterne na Koludrtu (Sutivan) u Lombardi na otoku Korčuli predstavlja (na istočnoj jadranskoj obali) u svakom smislu izvanredan primjer antičke vodospreme, čija tehnička razina izvedbe, otkrića pokretnog materijala, kao i njegov širi kontekst impliciraju složenost izazova njegove zaštite i prezentacije. Ovaj članak u prvom dijelu sažeto opisuje zatečeno stanje i do sada provedene konzervatorsko – restauratorske radove, te na temelju stečenih spoznaja analizira dostupne modele za dugoročnu zaštitu i prezentaciju lokaliteta. Ti modeli su veoma raznoliki, a raspon ideja kreće se od sezonskog ili trajnog zatrpavanja lokaliteta, sustava kontinuiranog održavanja ili pak trajnog natkrivanja. Rad proučava dostupne modele u kontekstu iskustava sličnih arheoloških lokaliteta u Hrvatskoj i inozemstvu, naglašavajući važnost integriranih pristupa zaštiti kulturne baštine, ali i izvlačeći pouke iz drugih interpretacija, koje ponekad mogu biti skupocjene, no unatoč tome tehnički i funkcionalno promašene. Cilj je članka doprinijeti razvitku održivih i učinkovitih strategija za odabir modela prezentacije s integriranim sustavom čuvanja, odnosno cjelovite interpretacije arheoloških nalazišta, što rezultira ne samo zaštitom lokaliteta, nego i unaprjeđenjem svijesti o modelima čuvanja koji nadilaze dosad uhodane prakse. Na taj se način pokušava kvalitetnije odgovoriti izazovima čuvanja arheoloških ostataka u suvremenom kontekstu brisanja granica lokalnog-globalnog, kao i formiranja novoga naraštaja stručnjaka – budućih baštinika naših današnjih uloga.

Maja Šunjić

Rodoljubni šverc ili kako je psefizma otišla s Korčule

U jesen i zimu 1883/1884., 1891/1892. i 1900. odvijali su se gotovo pa filmski zapleti zbog kojih se Lumbaradska psefizma danas nalazi u Arheološkom muzeju u Zagrebu, a ne u Korčuli, Dubrovniku, Beču ili nekom drugom mjestu. Upravo su Vid Vuletić Vukasović i Frano Radić, dva nastavnika i neumorna istraživača korčulanske baštine u tri odvojene, ali gotovo istovjetne epizode, odigrala ključnu ulogu u slanju, odnosno posredovanju njenih ulomaka u Narodni muzej u Zagrebu, današnji Arheološki muzej. Temeljem dosad neistražene korespondencije sačuvane u arhivi AMZ-a i literature u radu se detaljno prikazuje slijed otkrića ulomaka Lumbaradske psefizme, uloge Vuletića Vukasovića i Radića te način i okolnosti pod kojima su ih doslovno prokrijumčarili s otoka. U pozadini priče se kao njihovi jedini pokretački motiv otkriva rodoljubni i narodnjački zanos te lokalne političke intrige između narodnjaka i autonomaša.

**EKSPERIMENTI S POVIJEŠĆU OKUSA:
REKONSTRUKCIJE PRAPOVIJESNE, ANTIČKE I SREDNOVJEKOVNE HRANE**

Jacqueline Balen

Popularizacija željeznodobne hrane u Požeškoj kotini

Tijekom održavanja Interreg projekta “Monumentalni krajolici starijeg željeznog doba na prostoru Podunavlja” (akronim: Iron Age Danube), u sklopu Arheološkog kampa koji je održan u Kaptolu (Požeška kotlina) osmišljena je radionica u kojoj se nastojalo rekonstruirati stariježeljeznodobnu prehranu i napraviti mogući jelovnik, a sve temeljem nalaza iz kaptolskih grobova. Napravljena “Halštatska kuharica” postala je dio manifestacije Halštatski dani, ali i inspiracija Turističkoj zajednici Požeško-slavonske županije u sklopu projekta “Kreiranje novih turističkih proizvoda” unutar šireg plana razvoja brenda “Doživi kulturu”.

Ivana Ožanić Roguljić, Vinko Tarbušković, Lino Ursić, Matea Dorčić

Grčka hrana u Starogradskom polju

Projekt “Grčka hrana u Starogradskom polju” predstavlja inovativni pristup kulturnom naslijeđu kroz gastronomiju i edukaciju. Glavni cilj projekta je oživljavanje starogrčke kuhinje kroz kuhanje po starim receptima te obrazovanje učenika strukovnih škola (Srednja škola Hvar-izdvojena lokacija Jelsa) o pripremi tih jela. U sklopu projekta, organiziraju se radionice kuhanja na kojima se koriste autentični sastojci i tehnike koje su korištene u antičkoj Grčkoj. Kroz praktične vježbe, učenici dobivaju priliku upoznati se s tradicionalnim receptima, ali i naučiti o kulturnom kontekstu i povijesti hrane koju pripremaju. Osim što se potiče interes za kulturno naslijeđe, projekt također promiče suradnju između škola i lokalne zajednice, te potiče razvoj kreativnosti i praktičnih vještina kod učenika. Kroz ovakav pristup, učenici stječu nova znanja i vještine koje će im koristiti kako u osobnom životu, tako i u budućim karijerama u ugostiteljstvu ili kulinarstvu. Dodatno, projekt obuhvaća organizaciju seminara za restorane u Starom gradu, s ciljem promoviranja autentične starogrčke kuhinje u lokalnoj gastronomskoj ponudi. Na seminarima će restorani imati priliku naučiti o tradicionalnim receptima, specifičnim sastojcima i tehnikama pripreme karakterističnim za starogrčku kuhinju. Nakon uspješno završenog seminara, restorani će dobiti certifikat koji potvrđuje njihovu sposobnost i stručnost u pripremi autentičnih starogrčkih jela. Ovaj certifikat ne samo što će restoranima pružiti dodatnu vjerodostojnost u očima gostiju, već će i doprinijeti promociji lokalne gastronomske baštine. Kroz ovu inicijativu, projekt “Grčka hrana u Starogradskom polju” postavlja temelje za dugoročnu revitalizaciju kulturne i gastronomske ponude Starog grada, potičući suradnju između obrazovnih institucija, lokalnih poduzetnika i zajednice u promicanju i čuvanju bogate kulturne baštine. Suradnja s Agencijom za upravljanje Starogradskim poljem i Institutom za arheologiju predstavlja ključni dio projekta “Grčka hrana u Starogradskom polju”. Ova partnerstva omogućuju projektu pristup stručnom znanju i resursima potrebnim za autentično i povijesno precizno reproduciranje starogrčkih recepata i gastronomskih praksi. Financiranje projekta od strane Splitsko-dalmatinske županije osigurava potrebna sredstva za provedbu radionica, seminara i edukativnih aktivnosti. Ovakav oblik podrške lokalnih vlasti dodatno naglašava važ-

nost projekta u promicanju kulturne baštine, obrazovanju mladih te razvoju lokalne gastronomske ponude. Kroz ova partnerstva i financijsku podršku, projekt postaje integralni dio šire strategije očuvanja i promocije kulturnog identiteta Staroga grada, potičući suradnju različitih dionika kako bi se osiguralo dugoročno održavanje kulturnog naslijeđa i kulinarne tradicije.

Ivana Ožanić Roguljić; Toni Glučina

Narona – u potrazi za rimskim okusima

Arheološki muzej Narona tradicionalno krajem srpnja organizira manifestaciju Rimski noć u Naroni u svrhu popularizacije antičkog naslijeđa mjesta Vid. Tijekom godina izmijenile su se brojne teme, ali eksperimentalno kuhanje i degustacije rimskih jela i pića prema rimskim receptima je neizostavno iz godine u godinu. Uz djelatnike muzeja i mještane Vida vrlo aktivno od samog početka, a osobito u eksperimentalnom kuhanju sudjeluje i dr. sc. Ivana Ožanić Roguljić s Instituta za arheologiju u Zagrebu. Muzej je na temu rimske prehrane radio i s brojnim odgojno-obrazovnim ustanovama s neretvanskog područja. Povodom organiziranja XV. Rimski noći u Naroni u 2025. godini predviđeno je, uz bogati gastro program, otvaranje izložbe o eksperimentalnom kuhanju u Vidu. Izložbu će pratiti katalog izložbe, koji je ujedno i kuharica. Izložbom i katalogom želi se prikazati rezultate eksperimentalnog kuhanja u Naroni prema rimskim receptima i prezentacija rimskih jela u svrhu oživljavanja, a time i popularizacije naronitanske kulturne baštine.

Angelina Raičković Savić

Rimska kuhinja i keramika kroz eksperimente: istraživanje Viminacijuma

Viminacijum, glavni grad provincije Gornje Mezije, nalazi se na prostoru današnjeg Starog Kostolca, s obje strane nekadašnjeg korita rijeke Mlave. Desetljeća istraživanja koja su započela kao zaštitna iskopavanja zbog nastavka površinske eksploatacije ugljena, posljednjih su godina intenzivirana sustavnim istraživanjem vojnog logora i grada. Ova istraživanja otkrila su brojne nalaze koji nam daju uvid ne samo u materijalnu kulturu stanovnika Viminacijuma, već i u njihov svakodnevni život.

Već dva desetljeća radi se na tome da tu svakodnevnicu približimo posjetiteljima – turistima, učenicima i studentima. Počelo je ispisivanjem latinskih rečenica na odbačenim ulomcima keramike, a potom se intenziviralo pripremom jela po autentičnim starinskim receptima. Danas se posjetitelji mogu obući u rimsku odjeću i sami pripremati obroke po autentičnim receptima, pružajući tako jedinstveno iskustvo doživljaja života u starom Rimu. Iskapanje specifičnih oblika rimske keramike dovelo je do stvaranja njihovih replika i pokušaja njihove ponovne upotrebe u pripremi rimskih specijaliteta.

Na promociji arheologije i Viminacija kontinuirano se radi, kroz sudjelovanje na domaćim, državnim i međunarodnim sajmovima turizma, znanosti i kulture, kao i sudjelovanjem na znanstvenim skupovima, kao i kroz razne prezentacije i radionice koje se organiziraju kako na samom lokalitetu, tako i širom svijeta. Viminacijum je predstavljen i izložbom “Putevima rimskih careva” koja je obišla tri kontinenta i svugdje je bila dobro prihvaćena.

Sam lokalitet nudi posjetiteljima mogućnost sudjelovanja u arheološkim istraživanjima, a nedavno otkriće brodova dodatno obogaćuje njegovu ponudu. Iskapano je više od 20 000 gro-

bova, uključujući mauzolej s impresivnim freskama. Trenutno na lokalitetu posjetitelji mogu vidjeti amfiteatar, principij, terme, sjeverna vrata vojnog logora, ostatke akvadukta i zanatskog centra te već spomenute brodove i ostatke nekoliko mamuta.

Ove godine planirano je predstavljanje Viminacija i rimske kuhinje u talijanskom Albanu, dok će dječji kampovi ove godine biti brojniji nego prošle.

Polona Janežič

Evolving through work, science and curiosity: Experimental and experiential archaeology, history and ethnography as basis for development of the brand Flavours revived

In this lecture, I will present the development of my work as a culinary archaeologist, from the beginnings of my research, which was based on different interests and sparked by dr. Andrej Pleterski's study of early medieval cooking culture and similar publications. This led to my role in my first major project - PalaeoDiversiStyria, where I developed menus for different archaeological periods, which are still in use today in some of the catering offerings of various caterers in Slovenian Styria and live on through the Heriterra brand. The menus are based on archaeological, palynological, paleobotanical and zoological research, as well as on written sources. I will add some notes on what changed since then and how we should look into refreshing the menus due to new results and experiences.

The scientific work on experimental archaeology continued in collaboration with dr. Manca Vinazza in front of the Department of Archaeology, testing replicas from the Late Bronze Age and earlier Iron Age for their culinary uses, while deepening the knowledge on foraging and similar activities, inevitable in such work. At the same time, I further developed my skills in baking, firewood consumption and optimizing the cooking itself through experimentation. I will present in more detail an attempt to use an Early Iron Age modular oven, the failure and success of roasting cereals and the results that limit their use in the diet to certain types of dishes. In my current work for the REPLICO project at ZRC SAZU I am working with Early Medieval data also looking for potential relevant data. The lecture will also involve presenting the process of reconstructing ancient Roman loaves with yeast made according to the ancient Roman process. This is another aspect of the experimental archaeology that took place in the home kitchen. Finally, the presentation will shortly focus on my work in Denmark at the Middelaldercentret in Nykøbing Falster, where I worked as a kitchen manager and chef, preparing regional menus and dishes based on medieval recipes, while exploring a wonderful open-air museum with an extremely high level of experimental and experiential archaeology. For conclusion I will briefly introduce my brand Flavours Revived, which is not only a portfolio of culinary photographs on food history but also a modern tool to raise awareness of heritage and get to intrigue people to explore their curiosity and learn about food heritage through visual presentation. Flavours Revived is simultaneously evolving through combining all the old and new knowledge mentioned above and is bringing heritage closer to people through the most basic senses, using food as a link between the present and the past, and as a basis for understanding, embracing and protecting our common heritage.

POSTERI

Dinko Tresić Pavičić

Preliminarni rezultati arheološkog iskopavanja ispred dominikanskog samostana u Bolu na Braču

Arheološka tvrtka Kaducej d. o. o. je krajem 2023. i početkom 2024. godine provela zaštitno arheološko istraživanje na poluotočiću Glavica u Bolu na otoku Braču, ispred Dominikanskog samostana i crkve sv. Marije Milosne. Na platou površine 338 m² otkrivena su i istražena 124 groba koja pripadaju groblju s kontinuitetom pokapanja od izgradnje crkve krajem 15. stoljeća do početka korištenja današnjega groblja 1828. godine. Premda terenska dokumentacija nije u potpunosti obrađena, preliminarna analiza prikupljenih pokretnih nalaza upućuje na zaključak da su se na lokalitetu ljudske aktivnosti odvijale i tijekom starijih razdoblja. Ulomci staklenih i keramičkih posuda te građevinskog materijala ukazuju na intenzivne aktivnosti tijekom antičkoga i kasnoantičkog razdoblja, a četiri ulomka manje keramičke posude svjedoče da se lokalitet koristio i u razdoblju helenizma. Prikupljena je i značajna količina ulomaka keramičkih posuda iz razdoblja brončanog i vjerojatno željeznog doba, no najznačajnije nalaze čine ulomci koji se sa sigurnošću mogu pripisati razdoblju srednjeg neolitika. Pronađen je ulomak ručke ritona ukrašen urezivanjem ispunjenim crvenom inkrustacijom te ulomci posuda finije fature ukrašeni tamnosmeđim linijskim slikanim ukrasom na blijedožutoj podlozi. Kako je riječ o prvim neolitičkim nalazima na otoku Braču, buduće analize podataka prikupljenih zaštitnim arheološkim istraživanjem značajno će unaprijediti arheološku sliku srednjeg neolitika istočnojadranske obale.

Kristina Jelinčić Vučković, Ivana Ožanić Roguljić, Kristina Turkalj

Vidljivost rustičnih vila na otoku Korčuli u BAZI antičkih lokaliteta Republike Hrvatske

Dominantni oblik naseljavanja jadranskih otoka su svakako bile rustične vile od samih početaka rimske okupacije jadranskog prostora pa sve do kasnoantičkih vremena. Dinamika podizanja, širenja, pregrađivanja te kasnoantičke transformacije vila prisutna je na cijelom jadranskom prostoru. Dosadašnja pretežno topografska istraživanja otoka Korčule od strane brojnih stručnjaka i znanstvenika te arheološka

sustavna i zaštitna istraživanja omogućila su prikupljanje znatne količine podataka koji su okupljeni, uz ostale brojne podatke i značajnu opsežnu bibliografiju, u BAZI antičkih lokaliteta Republike Hrvatske. Pretraživanjem različitih upita u tražilici BAZE moguće je doći do raznovrsnih podataka koji mogu biti temelj pri istraživanju problematike rustičnih vila i stanju istraženosti na Korčuli te prikupiti objedinjenu bibliografiju za ovu temu čija važnost prelazi lokalni karakter.

Kristina Brkić Drnić

Arheološka baština otoka Lastova tijekom razdoblja antike

O arheološkoj baštini otoka Lastova tijekom razdoblja antike svjedoče brojni otočki lokaliteti, kao i pisani izvori.

Unatoč slabom stupnju istraženosti samog otoka, pokretni i nepokretni arheološki nalazi, kao i do sad istraživani kopneni i podvodni arheološki lokaliteti ukazuju na uključenost Lastova u teritorijalnu organizaciju Rimskog Carstva. Razni aspekti života otočkih stanovnika mogu se pratiti od kasnorepublikanskog perioda do razdoblja ranog kršćanstva.

Rad predstavlja sintezu do sad poznatih činjenica o vremenu rimske okupacije ovog južnodalmatinskog otoka.

Boris Čargo

Lončarska peć u uvali Stonca na Visu

Lončarstvo je u Isi (*Issa*) bilo jedna od najvažnijih gospodarskih grana grada. Arheološki ga nedvojbeno pratimo od 3. st. pr. Kr., iako je ono sasvim sigurno bilo pokrenuto još od samog osnutka grada. Najnovija istraživanja locirala su lončarsku radionicu na prostoru padina brda Bandirice zapadno od grada izvan zidina, datiranu u sredinu 2. - 1. st. pr. Kr. Na tom širem prostoru bilježe se od druge polovine 19. st. položaji barem dviju lončarskih peći koje se mogu datirati u rimsko rano carsko razdoblje. Također pronađena je stambeno-obrtnička prigradska četvrt na oko 1000 m², a na kojem prostoru se nalazi jako velika količina staljene keramike amorfne oblika, ali i onih koji su pripadali tipološki određenim oblicima poput dolija. Ovo potvrđuje da se na tom mjestu proizvodilo dolije, vjerojatno od kasnog helenizma, a posebno intezivno od razdoblja principata.

Novopronađena lončarska peć u uvali Stonca nalazi se na suprotnoj istočnoj strani grada. Smještena je u dnu uvale Stonca udaljena od mora oko 50 m, i na najdonjim padinama brijega Gradine na kojem je podignuta Isa. S južne strane udaljena oko stotinjak metara nalazi se istočna isejska nekropola na predjelu Vlaška njiva. Prostor je u cijelosti zarastao u borovu šumu i maki. Ostaci se nalaze u manjoj depresiji koja je vjerojatno nastala kao posljedica urušavanja dijela prefurnija. Cijeli ovaj prostor obučava oko 10 m².

Za sada nisu provedena arheološka istraživanja već se pristupilo samo čišćenju terena kako bi se dobilo uvid u izgled peći. Ostaci se nalaze plitko ispod zemlje 0,5-1,0 m, a nad njima se nalaze dvije manje kameno zemljane gomile i suhozid. Ostaci peći su očišćeni u istočnom dijelu i tom prigodom su se pokazali dobro očuvani ostaci prefurnija i rešetke peći s otvorima za cirkulaciju dima i plinova. Visina do svoda prefurnija je preko metra, no kako nije iskapan prostor ona će zasigurno biti dosta veća. Prema prefurniju peć je imala kupolu kružnog oblika, dok je rešetka stajala na središnjem stupu pravokutnog tlocrta sa zaobljenim rubovima. Prema do sada dobivenim podatcima o izgledu peći može se zaključiti kako je unutarnji promjer kupole peći bio oko 5 m. Pregledom okolnog prostora primjećuju se klesane plohe kamena stanca, što nam sugerira da je riječ o zidnim stijenkama građevina koje su bile vjerojatno bile dijelom lončarske radionice. Cijeli taj prostor zauzima površinu od pedesetak kvadratnih metara.

Don Silvestar Bonačić u svom dopisu Don Frani Buliću 14. prosinca 1921. g. spominje, *U Stonci (Porto Inglese) kopajuć u jednom polju naišli smo kao na podzemni neki hodnik u ovoj formi (skica). Taj hodnik ili tunel visok je metar 1 ½, ima neku vrst kao prozorčića. Po mome skromnom*

mjenju (sic) da bi to mogla bit bila peć gdje su pekli opeke(?) i drugo. Po svemu sudeći naš pronalazak se odnosi upravo na ostatke koje spominje don Silvestar.

Za sada se ne nalaze veće količine staljene keramike i keramičkog škarta u okolnom prostoru, pa nije moguće ni odrediti što se peklo u spomenutoj peći. Prigodom čišćenja najbrojniji su nalazi ulomaka imbreksa, manje dolija, no ovo više spominjemo kao podatak negoli kao siguran pokazatelj onog što se peklo u peći.

Pronađena lončarska peć s vjerojatnom radionicom uz nju pokazuje kako se i na istočnoj strani grada organizirala lončarska proizvodnja, a u bliskom prostoru možemo očekivati i drugu stambeno-obrtničku prigradsku četvrt poput one na zapadnoj strani grada.

Aleksandra Mahić Sinovčić, Ida Koncani Uhač, Dunja Martić Štefan

Novi nalazi s lokaliteta rimske maritimne vile u Valbandonu

Područje uvale Valbandon 2022. godine, radi izgradnje i uređenja nove obalne linije na sjevernoj strani, postaje predmetom arheološkog nadzora. U neposrednoj blizini radova nalazila se od ranije poznata i djelomično istraжена rimska maritimna vila. Radovima su otkriveni novi nalazi koji su pridonijeli boljem poznavanju vile, prvenstveno načinu uređenja njenog eksterijera.

Iako je već krajem 19. stoljeća zabilježeno postojanje rimske arhitekture na spomenutom području, prve arheološke radove provodi austrijski arheolog i konzervator Anton Gnirs 1905. godine, a istraživanja nastavlja i tijekom 1909., 1911. i 1912. Tom su prilikom istraženi prostori dvaju sklopova na sjevernoj i južnoj obali uvale. Istraživanja zaštitnog karaktera iz 2015. godine obuhvatila su tek manji segment na sjevernoj obali.

Gnirs je istražene prostore pripisao jedinstvenom kompleksu maritimne vile rezidencijalnog karaktera dok kasnija tumačenja govore o dva građevinska sklopa koja su pripadala različitim zemljišnim posjedima. Istraženi je dio sjevernog sklopa, osim dviju polukružnih prostorija okrenutih prema moru, sadržavao i prostorije sjeverne zgrade i termalnog kompleksa. Južni se sklop sastojao od prostorija okupljenih uokolo dva peristilna dvorišta te dvije vodospreme. Vila je bila bogato opremljena mozaičkim podovima prema kojima su izdvojene najmanje tri faze gradnje objekta.

Brojni nalazi iz recentnih, ali i starijih istraživanja, vremenski smještaju trajanje života u vili od sredine 1. stoljeća pr. Kr. sve do u 5. stoljeće. Riječ je o nalazima arhitektonskih elemenata i kamene plastike - samostojećih skulptura te hermi s postoljima, ali i niza ostale građe - od građevinskog materijala, zidnih i podnih dekorativnih elemenata do amfora, keramičkog i staklenog posuđa, svjetiljki, metalnih predmeta i novčića.

Tatjana Bradara

Pogrebne i zavjetne krune te cvjetni stručci pronađeni arheološkim istraživanjem crkve sv. Teodora u Puli

Arheološkim istraživanjem od 2005. do 2009. godine u starogradskoj jezgri Pule otkrivena je crkva sv. Teodora iz 15. st. s pripadajućim benediktinskim samostanom. Ispod razine poda crkve, koji nije sačuvan, dokumentirano je 11 zidanih pravokutnih grobnica koje su bile pokrivene kamenim pločama s metalnim alkama. Unutar grobnica pronađeni su u najvećem broju nabožni predmeti, a manji dio pripada dijelovima odjeće ili ukrasa.

Najvrjedniji i najzanimljiviji nalazi u grobnicama crkve sv. Teodora su pogrebne i zavjetne krune te cvjetni stručci. Riječ je o predmetima koji su darivani osobama uzorna života, najčešće djeci, ali i odraslim nevjenčanim ženskim i muškim osobama. Na simboličan način ovi nalazi predstavljaju djevičanstvo, nebesko vjenčanje ili krunu života Kao jeftinija varijanta i zamjena za krunu ili pravo cvijeće upotrebljavao se i pogrebni cvjetni stručak.

U pulskom je nalazu bilo najmanje pet kruna ili stručaka, iako je vjerojatnije da se po sačuvanim elementima može govoriti i o većem broju. Potječu iz nekog centra s njemačkog govornog područja, a možemo ih datirati u 17.-18. st. iako nije isključeno da pojedini primjerci potječu i iz 16. st.

Monika Petrović

Konzerviranje i restauriranje grobnih nalaza iz samostana Sv. Teodore u Puli

Višegodišnjim arheološkim istraživanjem od 2005. do 2009. godine lokaliteta Sv. Teodor pronađeno je obilje značajnog arheološkog materijala koji nam daje uvid u život i smrt na tom području kroz stoljeća. Nalazi datiraju iz razdoblja prapovijesti, antike, srednjeg vijeka te sežu sve do novog vijeka.

Postupak konzerviranja grobnih nalaza iz samostana Sv. Teodora započeo je na samom lokalitetu na kojem su odvojeni i pakirani. Nalazi većinom su vjerskog karaktera; medaljice, krunice, križevi, pogrebne i zavjetne krune te razne kopče i igle s odjevnih predmeta. Po primitku u konzervatorsko – restauratorski odjel nalazi su pažljivo razvrstani po grobnim cjelinama i po vrsti materijala od kojega su izrađeni; staklo, metal, organski i kompozitni materijal. Raznovrsnost materijala od kojeg su predmeti sastavljeni (izrađeni) i njihova krhkost predstavljali su zahtjevan i vrlo kompleksan konzervatorsko - restauratorski rad.

Nakon dovršenog procesa konzerviranja i restauriranja grobnih nalaza iz samostana Sv. Teodora nastojalo se prvenstveno usporiti prirodni proces propadanja te osigurati stabilnost i čitljivost predmeta. Svakoj vrsti pristupilo se na poseban način ovisno o samoj karakteristikci materijala.

Mirna Šandrić, Ana Stojanović

Očuvanje prošlosti – sinergija konzervatora-restauratora i arheologa

Za vrijeme arheoloških istraživanja na lokalitetu Kaptol-Gradca u razdoblju od 17. do 21.6.2024. godine održana je radionica obrade, konzervacije i restauracije arheoloških nalaza. Svrha interdisciplinarnih radionica bila je pospješiti suradnju i razumijevanje između ovih dviju neodvojivih stručnih područja. Na radionici su sudjelovali dekanica dr. sc. Miona Miliša, izv. prof. i studentice Odsjeka za konzervaciju-restauraciju Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu te profesori mag. archeol. Martina Rončević, prof. dr. sc. Hrvoje Potrebić i studenti Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Profesorica konzervacije-restauracije arheološke baštine podučavala je studente arheologije tehnikama čišćenja, zaštite i obrade keramičkih predmeta, naglašavajući važnost očuvanja i pravilne restauracije arheološke baštine. S druge strane, profesori arheologije podučavali su studente konzervacije-restauracije o crtanju arheološkog materijala, što je ključna vještina za dokumentiranje i interpretaciju arheoloških nalaza. Također su ih upoznali s radom na samom arheološkom lokalitetu, objašnjavajući metode i postupke koji se primjenjuju tijekom arheološkog iskopavanja.

Prezentacija aktualnih projekata, istraživanja i saznanja studentima konzervacije-restauracije i arheologije od neizmjerne je važnosti u procesu njihove edukacije. Ova je suradnja rezultirala boljim razumijevanjem i većom sinergijom između arheologa i konzervatora-restauratora, što doprinosi kvalitetnijem radu na očuvanju i interpretaciji kulturne baštine.

Ana Solter

Digitalni muzej za odrasle - Projekt DIMUSA

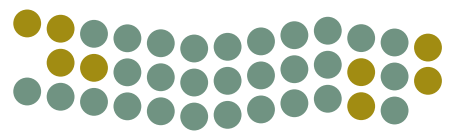
Arheološki muzej u Zagrebu predstavlja projekt Digitalni muzej za odrasle (DIMUSA) s ciljem stvaranja privlačnijeg i dostupnijeg digitalnog okruženja za odrasle osobe muzejskom okruženju. Projekt promovira razumijevanja i poštovanja različitih kultura kroz digitalne muzejske programe i sadržaje, prati razvoj inovativnih metoda neformalnog obrazovanja koje koriste digitalne tehnologije i povećava digitalne kompetencije odraslih osoba kako bi mogli učinkovitije koristiti muzejske resurse.

Projekt DIMUSA financiran je iz programa Erasmus+ i traje od 1. ožujka 2023. do 30. lipnja 2024. godine. Tim Arheološkog muzeja Zagreb posjetio je muzeje domaćine (Litva i Danska) kako bi se upoznao s njihovim digitalnim praksama.

Krešimir Filipec, Jana Škrgulja, Petra Nikšić

Istraživački projekt Hrvatske zaklade za znanost „Terra nullius – na granici i iza granice od 8. do 12. stoljeća“

Projekt „Terra nullius – na granici i iza granice od 8. do 12. stoljeća“ obuhvaća teritorij omeđen Podravinom na sjeveru i Posavinom na jugu, a predstavlja kronološki nastavak i proširivanje dosadašnjih projekata predlagatelja prof. dr. sc. Krešimira Filipca. Navedeni je prostor, u povijesnoj literaturi, opisivan kao Panonska Hrvatska, u ranom srednjem vijeku često se pripisivao različitim gospodarima, a ponekad se opisuje i kao ničija zemlja, odnosno terra nullius. Terra nullius je pravni izraz koji se odnosi na „teritorij bez gospodara“. Čini se da se na toj „ničijoj zemlji“, početkom 10. stoljeća geopolitička tvorevina bliska državi. Život na granici i iza granice na toj „ničijoj“ zemlji (terra nullius) od 8. do 12. st. između jakih, velikih i snažnih sila tema je koja u arheološkoj literaturi nije često obrađivana te mnogi problemi ne samo da nisu riješeni već nisu niti otvoreni. U pomanjkanju drugih dostupnih izvora, groblja su nam često jedini pokazatelj veza i odnosa u ranom srednjem vijeku. Tu se može pratiti protok predmeta koji često upućuje na različite veze i suodnose, a položaj groblja u prostoru, npr. u odnosu na crkvu svjedoči o tome je li riječ o organiziranom području s gospodarom koji prati tadašnje procese ili ne. Smještaj groblja uz crkvu općenito se povezuje uz vrijeme kada postoji jača politička organizacija koja može ljude primorati da svoja stara groblja premjeste tamo gdje im je zadano. Cilj projekta razotkriti je neistražena pitanja navedenog područja, kako bi istraživanje upotpunilo znanstveno istraživanje prostora hrvatskog dijela Panonije u ranom srednjem vijeku.

popis autora

popis autora

IVAN ALDUK

Ministarstvo kulture i medija
Konzervatorski odjel u Imotskom
alduk.ivan9@gmail.com

JACQUELINE BALEN

Arheološki muzej u Zagrebu
jbalen@amz.hr

JOSIPA BARAKA PERICA

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
josipa.baraka@gmail.com

ŽELJKA BEDIĆ

Institut za antropologiju
Centar za primijenjenu bioantropologiju,
Zagreb
zeljka.bedic@inantro.hr

JURICA BEZAK

Hrvatski restauratorski zavod
Služba za arheološku baštinu
Odjel za podvodnu arheologiju
jbezak@hrz.hr

MARTINA BLEČIĆ KAVUR

Univerza na Primorskom
martina.blecic.kavur@upr.si

DUŠAN BORIĆ

Dipartimento di Biologia Ambientale
Sapienza Università di Roma
Roma, Italia;
Department of Anthropology
New York University, New York, USA
dusan.boric@uniroma1.it

IGOR BORZIĆ

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
igorborzic@gmail.com

KREŠIMIR BOSNIĆ

Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu
Odsjek za konzervaciju - restauraciju
kbosnic@umas.hr

TATJANA BRADARA

Arheološki muzej Istre, Pula
tatjana.bradara@ami-pula.hr

KRISTINA BRKIĆ DRNIĆ

Kulturno-povijesni centar
Sisačko-moslavačke županije
kristina.brkic-drnic@kpc-smz.hr

EVA BUĆA

Ruina d.o.o.
evabucaa@gmail.com

FILIP BUDIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
fbudic@ffzg.hr

MARCEL BURIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za arheologiju
mburic@ffzg.unizg.hr

BRIDGET BUXTON

University of Rhode Island
babuxton@uri.edu

BORIS ČARGO

Arheološki muzej u Splitu
boris.cargo@armus.hr

MARTINA ČELHAR

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
celhar.martina@gmail.com

IVO ČEVID

student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
icevid@ffzg.hr

MICHAEL CHARLTON

Institute of Archaeology
University College London
m.charlton@ucl.ac.uk

EMANUELA CHRISTIANI

Scienze Odontostomatologiche
e Maxillo-Facciali
Sapienza Università di Roma, Roma, Italia
emanuela.cristiani@uniroma1.it

MARKO DIZDAR

Institut za arheologiju, Zagreb
mdizdar@iarh.hr

TAMARA DOGANDŽIĆ

Leibniz Zentrum für Archaeologie (LEIZA)
MONREPOS Archäologisches Forschungs-
zentrum und Museum für menschliche
Verhaltensentwicklung, Neuwied
tamara.dogandzic@leiza.de

NIVES DONEUS

University of Vienna
nives.doneus@univie.ac.at

MATEA DORČIĆ

Splitsko-dalmatinska županija
Upravni odjel za turizam, pomorstvo
i promet
matea.dorcic@dalmacija.hr

IVAN DRNIĆ

Arheološki muzej u Zagrebu
idrnic@amz.hr

DOMAGOJ DUJMIĆ

Arheološki muzej Osijek
domagoj.dujmic@amo.hr

ANA ĐUKIĆ

Arheološki muzej u Zagrebu
adukic@amz.hr

MILA ERCEG

studentica
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
merceg@ffzg.hr

MARTIN FERA

University of Vienna
martin.fera@univie.ac.at

KREŠIMIR FILIPEČ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za arheologiju
kfilipec@ffzg.unizg.hr

TONI GLUČINA

Arheološki muzej Narona
toni.glucina@a-m-narona.hr

MAJA GRGURIĆ SRZENTIĆ

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
mrguric1@unizd.hr

PETRA GRIZELJ

studentica
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
pgrizelj@ffzg.hr

KARLA GUSAR

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
kgusar@unizd.hr

TOMISLAV HRŠAK

Arheološki muzej Osijek
tomislav.hrsak@amo.hr

POLONA JANEŽIČ

Institute of archaeology ZRC SAZU, Ljubljana
polona.janezic@zrc-sazu.si

KRISTINA JELINČIĆ VUČKOVIĆ

Institut za arheologiju, Zagreb
kristina.jelincic@iarh.hr

TOMISLAV JERONČIĆ

Arheorad j.d.o.o.
arheorad.hr@gmail.com

JELENA JOVANOVIĆ

Arheološki muzej u Splitu
jelena.jovanovic@armus.hr

SONJA KAČAR

Österreichische Akademie der Wissen-
schaften, Österreichisches Archäologisches
Institut, Wien
sonja.kacar@gmail.com

MARTA KALEBOTA

Arheološki muzej u Splitu
mkalebota1@gmail.com

VEDRAN KATAVIĆ

Muzej grada Kaštela
vedranmgk@gmail.com

MIROSLAV KATIĆ

Muzej hrvatskih arheoloških spomenika
mkatic252@gmail.com

BORIS KAVUR

Univerza na Primorskom
boris.kavur@upr.si

DAMIR KLIŠKIĆ

Arheološki muzej u Splitu
damir.kliskic@armus.hr

IDA KONCANI UHAČ

Arheološki muzej Istre, Pula
ida.koncani-uhac@ami-pula.hr

JANA KOPÁČKOVÁ

Arheološki muzej u Zagrebu
jkopackova@amz.hr

ŽELJKO KRNČEVIĆ

Muzej grada Šibenika
zkrncevic@gmail.com

SINIŠA KRZMAR

Institut za arheologiju, Zagreb
skrznar@iarh.hr

ANTONIO LOVRINČEVIĆ

Arheološki muzej Osijek
antonio.lovrincevic@amo.hr

ALEKSANDRA MAHIĆ SINOVČIĆ

Arheološki muzej Istre, Pula
aleksandra.mahic@ami-pula.hr

DUNJA MARTIĆ ŠTEFAN

Arheološki muzej Istre, Pula
dunja.martic.stefan@ami-pula.hr

IVAN MAŠKOVIĆ

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
maskovicivanc@gmail.com

BRANKO MATULIĆ

Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu
Odsjek za konzervaciju - restauraciju

FRANCESCO MEO

Department of Cultural Heritage
University of Salento
francesco.meo@unisalento.it

IGOR MIHAJLOVIĆ

Hrvatski restauratorski zavod
Služba za arheološku baštinu
Odjel za podvodnu arheologiju
imihajlovic@hrz.hr

MIONA MILIŠA

Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu
Odsjek za konzervaciju - restauraciju
mionamilisa@gmail.com

INA MILOGLAV

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za arheologiju
imiloglav@ffzg.unizg.hr

MAJA MIŠE

Institute of Archaeology
University College London
m.mise@ucl.ac.uk

PETRA NIKŠIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za arheologiju
pniksic@ffzg.unizg.hr

MARIO NOVAK

Institut za antropologiju
Centar za primijenjenu bioantropologiju,
Zagreb
mario.novak@inantro.hr

IVANA OŽANIĆ ROGULJIĆ

Institut za arheologiju, Zagreb
iozanic@iarh.hr

MATE PARICA

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
mateparica@gmail.com

DOMAGOJ PERKIĆ

Dubrovački muzeji
Arheološki muzej
domagoj.perkic@dumus.hr

MONIKA PETROVIĆ

Arheološki muzej Istre, Pula
monika.petrovic@ami-pula.hr

HRVOJE POTREBICA

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za arheologiju
hpotrebi@ffzg.unizg.hr

WAYNE G. POWELL

CUNY
WPowell@brooklyn.cuny.edu

IRENA RADIĆ ROSSI

Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
Irradic@unizd.hr

DINKO RADIĆ

Zavičajni muzej Grada Visa
radicdinko1@gmail.com

SINIŠA RADOVIĆ

Zavod za paleontologiju i geologiju kvartara,
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Zagreb
sradovic@hazu.hr

ANGELINA RAIČKOVIĆ SAVIĆ

Arheološki institut, Beograd
araickovic@yahoo.com

DRAGANA RAJKOVIĆ

Arheološki muzej Osijek
dragana.rajkovic@amo.hr

MARTA RAKVIN

Arheološki muzej u Zagrebu
IADR Association
mrakvin@amz.hr

MIRKO RAŠIĆ

Sveučilište u Mostaru
Filozofski fakultet
Studij arheologije
mirko.rasic@ff.sum.ba

ANA SOLTER

Arheološki muzej u Zagrebu
asolter@amz.hr

ANA STOJANOVIĆ

studentica
Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu
astojanovic910@gmail.com

MIRNA ŠANDRIĆ

studentica
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
msandric@m.ffzg.hr

PORIN ŠČUKANEC REZNIČEK

Arheološki muzej u Zagrebu
IADR Association
pscukanec@amz.hr

IVAN ŠKORIĆ

Arheološki muzej Osijek
ivan.skoric@amo.hr

JANA ŠKRGULJA

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za arheologiju
jskrgulj@ffzg.unizg.hr

MAJA ŠUNJIĆ

Ministarstvo kulture i medija
Konzervatorski odjel u Dubrovniku
maja.sunjic11@gmail.com

VINKO TARBUŠKOVIĆ

Javna ustanova Agencija za upravljanje
Starogradskim poljem
stari.grad.plain@gmail.com

DINKO TRESIĆ PAVIČIĆ

Kaducej d.o.o.
dtresic@gmail.com

KRISTINA TURKALJ

Institut za arheologiju, Zagreb
kristina.turkalj@iarh.hr

VINKO UDILJAK

student
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
vudiljak@ffzg.hr

LINO URSIĆ

Splitsko-dalmatinska županija
Upravni odjel za turizam, pomorstvo
i promet
Lino.Ursic@dalmacija.hr

MARIN VODANOVIĆ

Sveučilište u Zagrebu
Stomatološki fakultet
vodanovic@sfzg.hr

VALENTINA VUJEVA HRANIĆ

Arheološki muzej Osijek
valentina.vujevahranic@amo.hr

NIKOLA VUKOSAVLJEVIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za arheologiju
nvukosav@ffzg.unizg.hr

MIROSLAV VUKOVIĆ

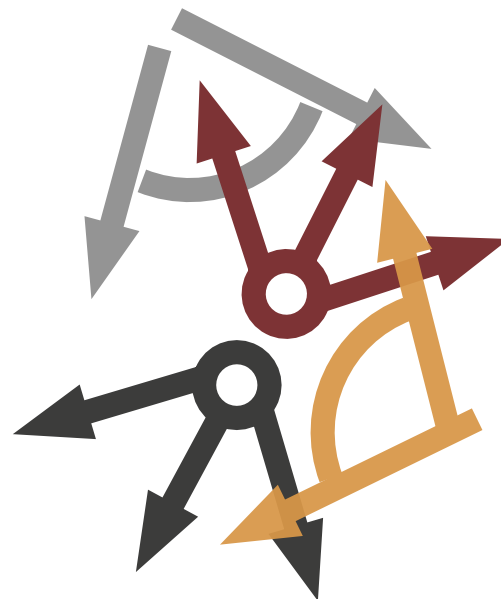
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za arheologiju
mivukovic@ffzg.unizg.hr

VESNA ZMAIĆ

Hrvatski restauratorski zavod
Služba za arheološku baštinu
Odjel za podvodnu arheologiju
vzmaic@hrz.hr

TOMISLAV ZOJČESKI

Ruina d.o.o.
tzojceski@gmail.com

*Prijave sažetaka zaprimaju se do 15. listopada 2024.

M1:1

12

MEDUNARODNI
ZNA NSTVENI SKUP

METHODOLOGY AND ARCHAEOOMETRY

Zagreb, 28. – 29. studenoga 2024.

Čast nam je pozvati Vas na
12. međunarodni znanstveni skup *Methodology and Archaeometry*
koji će se održati 28. i 29. studenoga 2024. god. u Konferencijskoj dvorani
Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*

<https://metarh.ffzg.unizg.hr/>

ISBN: 978-953-6335-28-2

GRADSKI MUZEJ
Korčula
TOWN MUSEUM

700
MARKO POLO
KORČULA
1395-1499

CENTAR ZA KULTURU
KORČULA

OPĆINA
LUMBARDA

1422
ARHEOLOŠKI MUZEJ U ŠPIŠU

